

POPOUTNIK

PEDAGOŠKI LIST

LV

6 1933-34

VSEBINA:

I. 1. Zerjav Albert: Mladinski časopis v službi življenja in šole. — 2. Dr. Gogala Stanko: Kulturni pomen pedagogike. (Konec.) — Haberman Franjo: O vzgoji k moralni samostojnosti. — 4. Kobal Josip: Odlomki o slepstvu in o pouku slepih otrok. (Konec sledi.) — 5. Petelinova R. S.: Da, to je tudi v časopisu! — 6. Černež Ludovik: Spomini in izkušnje. (Nadaljevanje sledi.)

II. 1. Duševni delavci v CSR otrokom. — 2. Masaryk za otroka. — 3. Socialno-podporno delo naših gasilcev. — 4. Roditeljska društva v CSR. — 5. Prof. Otakar Ševčík. — 6. Nova tabla na vidiku! — 7. Časopisni klubi v šolah.

III. 1. Jugoslovanska pedagogika v nemškem pedagoškem priročniku. — 2. Janko Zirovnik: Narodne pesmi z napevi. — 3. P. Ficker: Didaktik der neuen Schule.

»POPOTNIK« izhaja v zvezkih 15. dne vsakega meseca in stane na leto 50 Din, polletno 25 Din, četletno 125 Din; posamezni zvezki stanejo 5 Din.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE sprejema uprava listov Jugoslovenskega učiteljskega združenja — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, Francišanska ulica 6.

ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: Senkovič Matija, obl. šolski nadzornik v pokoju, Maribor, Koroščeva ulica 7/III.

Glavni in odgovorni urednik Josip Kobal. Izdajatelj Jugoslovensko učiteljsko združenje — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani. Odgovarja Ivan Dimnik. — Tiska Učiteljska tiskarna (predstavnik Franc Štrukelj). Vsi v Ljubljani.

Žerjav Albert:

Mladinski časopis v službi življenja in šole.

— V smislu sklepa banovinske skupščine JUU v Ljubljani bo uredil poseben uredniški odbor prvo poskusno številko mladinskega časopisa, ki izide konec februarja v založbi Mladinske matice in ki se razpošlje vsem naročnikom »Našega roda« v vpogled, učiteljstvu pa v razmišljanje na domačih konferencah, oziroma na učiteljskih zborovanjih.

Na prihodnji banovinski skupščini bo pa imela delegacija priliko, odločiti o umestnosti in potrebi takega mladinskega časopisa za naše narodne šole. —

Nekaj svobodnih misli.

Za reformiranje razreda ali šole v duhu delovno-šolskih načel ne zadostujejo samo nekateri pogoji, do katerih so se posamezniki morda že dokopali na svoji šoli, kakor: uvidevnost predstojnikov in nadzornikov, širša svoboda v urniku ali učnem načrtu, razredna knjižnica, šolski radio in podobne ugodnosti, marveč je enako potrebno in nujno, preurediti, dopolniti in sploh prekvasiti vso šolsko literaturo (učne knjige) in mladinsko književnost, tako da bo sčasoma tudi ta »velesila« in moč tiskane besede lahko pomagala in zvesto služila interesom mladine in zahtevam delovno-šolske ideje na določeni učni stopnji naše narodne šole. Tudi ti problemi prihajajo čim dalje bolj v ospredje in do zavesti vsega učiteljstva, zato je že tudi čutiti med učiteljstvom neko tiho in tudi glasnejše nerazpoloženje do večine sedanjih učnih knjig in zbirk, posebno pa do naših čitank, ki so bile doslej glavne knjige in vodilni priročniki v pouku.

Da je tudi šolska književnost odraz vsakokratne šole in njenega stanja, nam verno dokazuje razvojna slika naših čitank v dolgih stoletjih. Pomislimo samo na prve »začetnice« srednjeveških šol, kjer je bila edina čitanka sv. pismo, katekizem in pa zbirka latinskih in grških klasikov brez vsakršne metodične razlage, oziroma brez pedagoškega duha (humanizem, renesansa), v dobi razvoja prirodnih znanosti je bila zopet doba realistično enciklopedičnih čitank in zbirk, pozneje so prevladoval po šolah jezikovne čitanke (Sprachlesebücher), v današnjem času pa so čitanke deloma le bolj antologije umetnega pripovedništva v prosti in vezani besedi (gl. Čajkovčeve čitanke za hrvatske narodne šole). Vendar ne morejo več niti take čitanke in zbirke zadovoljevati modernega učitelja, kakor tudi ne časovno prebujene mladine v tej dobi.

Namesto čitank, oziroma v njihovo dopolnilo, pa tudi za privatno rabo, prihajajo sčasoma vedno bolj do veljave mladinski listi, revije in glasila. Dandanes imamo pri nas že toliko različnih mladinskih revij in revijic, da si je že težko zapomniti njih število in imena. Menda ima vsaka mladinska organizacija že svoje mladinsko glasilo, razen tega pa izdajajo tudi neodvisne založbe in književne družbe svoje mladinske liste in revije. Med slovenskimi mladinskimi mesečniki so programatično razmeroma najmočnejši listi »Naš rod«, »Zvonček« in katoliško usmerjeni »Vrtec«, ki hočejo biti vsaj v nekem oziru tudi pedagoško orientirani in dognani. Vendar pa ne morejo niti ti mladinski mesečniki

pokazati in doseči vsaj nekaj tistega vpliva in tiste sile, ki jo more dati preprostemu ljudstvu po vaseh, trgih in mestih v rotacijskem stroju oblikovana — tiskana črka: naše dnevno in tedensko časopisje. Da, veliko in marsikje se danes govori in piše o pogubnem vplivu naših časnikov in tednikov, vendar v celoti odtehtajo številne pozitivne strani žurnala to ali ono temno plat tiskane besede v časopisu. Pa tudi to moremo vedeti, da bi uredniki dnevnikov kaj lahko in na zelo preprost način izločili iz svojih listov vse tisto, kar draži in vzbuja ljudske strasti in nagone in nam tako lahko dali etično, нравno in kulturno vzornije žurnalistično gradivo in vsebino, pa bi list prav nič ne izgubil na svoji aktualnosti i življenjskem pomenu. Naj bo to uvod glede na poznejšo razlago v tem članku!

Otroci kot čitatelji časopisov.

Ob tej priliki nas zanima vprašanje, so li naši otroci dovolj vneti čitatelji časopisov.

Kdor se še ni sam o tem prepričal (teh je najbrže zelo malo!) že na svoji domači šoli ali v svoji rodbini, lahko o tem čita in najde zanimive ugotovitve v reviji »Sud. Schule«, 1932./6. Društvo »Deutsches Institut für Zeitungskunde« v Berlinu je započelo akcijo, ki ji je namen, da docela na splošno ugotovi, kakšno je razmerje mladega človeka do dnevnega časopisja. Sto tisoč vprašalnih pol se je razdelilo med osnovne šole, gimnazije, liceje, mladinska društva in podobne organizacije. Velik del vprašalnih pol se je že obdelal na strokovni podlagi. Dosedanji rezultat razposlanih okrožnih vprašanj kaže dejstvo, da med današnjimi mladeniči in mladenkami skoraj ni takih, ki bi ne čitali dnevnih časopisov.

Posebno so zanimivi podatki pri osnovnošolskih učencih. Od 435 učencev neke berlinske občinske šole samo 3 ne čitajo nobenega časopisa, 274 jih čita redno in 168 priložnostno, 62 ne čita lista svojih staršev, 56 se jih stalno zanima tudi za druge liste.

Od 476 osnovnošolskih učenk jih samo 9 ne čita nobenega časopisa, 214 jih čita redno.

Od 405 poklicnih učencev med 15 in 18 leti jih 8 ne čita nobenega lista, 370 jih čita redno, 80 jih čita kak drug list kakor oni v domači hiši.

Zakaj se časopisi čitajo, se dostikrat prav lepo utemeljuje. »Jaz čitam časopis, ker je dolžnost vsakega mladega človeka, da se udeležuje življenja svoje dobe!«, se često glasi njihov odgovor na vprašalnih polah (Popotn. 1932./33.—6.).

Ze sami ti podatki so odločilni za to, kakšno silo in moč ima na šolsko mladino časopisje odraslih ljudi, na drugi strani pa tudi dokazujejo, kakšno priljubljenost uživa časopisna ali žurnalistična oblika časopisa-teksta med mladino.

Podobno ugotovitev lahko podkrepim tudi z našim domačim primerom: Ko je imel »Sokolski glasnik« še revialno obliko, se je list malodane boril z naročniki, sedaj pa, ko ima časopisno obliko in temu primerno smer urejevanja, je število naročnikov »Sokol. glasnika« kaj kmalu poskočilo v nove tisoče.

Mnogi učitelji pri nas že sedaj s pridom uporabljajo časopisje odraslih ljudi pri pouku.

Cilji in smeri dosedanjih mladinskih listov in mesečnikov ter njihovi nedostatki.

Naši prvi mladinski listi pred 30, 40 leti niso mogli biti vsebinsko in oblikovno nič boljši od tedanje — šole učilnice. V šoli kakor tudi v otroških listih je prevladovala poučnost in dogmatika, zlasti nauki in dobra beseda... Večina mladinskih tekstov in sestavkov je imela didaktično ozadje in moralistično tendenco: Delaj dobro, ogiblji se hudega! Moli in delaj!...

Zlasti po vojni, deloma že tudi prej je nastopila v mladinski književnosti nova smer, se je pojavil nov duh. Uredniki mladinskih mesečnikov in čitank so obrnili hrbet moralistični beletriji in se zatekli z vso ljubeznijo in vero k u m e t n . l e p o s l o v j u . Tako je postal sčasoma umetniški princip edino, najvažnejše merilo za presojanje mladinskih spisov in sestavkov. Umetnosti so pripisovali največjo vzgojno moč in veljavo! Najbolj globoko v to smer je zajadral »Naš rod«, ki je po letih postajala vedno bolj izbrana mladinska leposlovna revija, vključno temu, da je prinašala sem in tja tudi kako realistično čtivo. Umetniki in književniki vseh smeri in šol so zvesto pomagali listu do veljave med mladino, vendar ne vselej z najboljšim uspehom. Med vsemi menda edini Milčinski zmagal s svojim bridkim humorjem. drugi sotrudniki niso mogli dovolj intimno živeti z otrokom in si ga popolnoma pridobiti na svojo stran. Spoznali smo, da je preprostem otroku s Pohorja ali s Prekmurja ali od kje drugje čista književna umetnost le preveč tuja in globoka, da bi jo mogel doumeti vsaj tako kakor odrasel človek. Umetniška vzgoja je samo ožji del celokupne vzgoje!

Pravilno trdi Dolgan v nekem svojem članku: »Pristaši lepe povesti mislijo, da bodo s povestjo vlili v narod etično idejo in da ga bodo z etično idejo preobrazili. V resnici pa čitajo ljudje zaradi fabule in zaradi nenavadnih dogodkov, ki dražijo njih radovednost, ideja in umetniška zgradba pa ne prepričata njih notranjega naziranja in ne usmerjata njih življenja na boljšo pot. Povprečen človek ideje v povesti ne doživlja, spominja se pozneje le oseb in dogodkov ali pa le prijetnosti v trenutkih čitanja; lepa mu ni umetniška resnica in lepota, pač pa mu je »lepo« ono, kar zanima njegovo radovednost. To je čitanje iz kurioznosti... Podobno je z otrokom, zlasti takrat, če čita beletrijo brez posredovanja odrasle osebe: zanesljivih staršev, dobrega učitelja ali drugega vodnika, ki more in zna pravilno in previdno tolmačiti književno umetnino, njen pomen in njeno vrednost.

Opozarjati mladino na samo umetniško oblikovano snov: na pesmi, črtice in povestice..., to se pravi, navajati mladino na e n o s t r a n s k o plat življenja, sicer višjo od vsakdanjih skrbi in težav, vendar tako gledanje in dojemanje ni popolno in tudi ne more biti — vsestransko. Celotno vzgajanje je po svojem bistvu širši pojem kakor sama umetniška vzgoja, razen tega pa tudi šola kot zavod nima namena, odtujevati človeka od plasti celokupnega zunanjega življenja kakor je to: gospodarstvo, kultura, tehnika, kmetijstvo, umetnost in književnost, zdravstvo, higiena, sport itd., temveč je v interesu šole celo obratno: vzbuditi v otroku zanimanje in smisel za vse ono, kar tvori z e n o besedo n a š e življenje, ljudski razvoj in napredek. In tako informativno, poučno-vzgojno in zanimivo službo lahko vrši samo mladinski časopis, ki ni vezan in omejen kakor dosedANJI mladinski mesečniki samo na književno in umetniško področje. V pravlji, pesmi in povesti! Zato tudi pravi Dolgan: »Borci za prenovljenje šole v duhu dela in življenja so hoteli za otroke časnik, v katerem bi se razodevalo vse dogajanje današnje dobe: politično (?), družabno, gospodarsko, tehnično, zdravstveno, književno, umetniško, sportno ter v družini, občini, državi in po vsem svetu. V časniku naj bi bile zgoščene vse komponente sodobnega javnega in zasebnega življenja v enoten organizem kulturnega, telesnega in duševno delujočega otroka. Otrok bi naj po svojem mišljenju, hotenju in čustvovanju ne živel izven mogočnega toka svetovnega razvoja.« Seveda je nemogoče, dobesedno uveljaviti v mladinskem listu vse te misli, vendar je treba mladinski časopis n a č e l n o približevati temu širšemu in vsestranskemu programu.

Potreba po časopisu, oziroma zahteva po preorientaciji mladinskih mesečnikov je po svojem značaju splošno kulturn in pedagoški pojav. Ne samo pri nas, nego tudi v drugih državah.

Tako smo na kratko že odgovorili na vprašanje, zakaj ne ustrezajo dosedanji mladinski listi po svoji smeri: interesom šole, mladine in duhu časa. Njihov delokrog je preozek, enostranski! Časnik govori naravnost, umetniška oblika ne zakriva dejstev in resnice, zato ga ljudje razumejo, pripoveduje o zanimivih dogodkih, v kratkih člankih in poučuje na kratko, zato učitelja ne utruja, pravi zopet Dolgan. Take ugodnosti mora izkoristiti tudi novi mladinski časopis, razen tega pa mora nadaljevati tudi s tistimi vrednotami, ki jih je mladina včasih le našla in doživela v svojih dosedanjih mladinskih listih. Našemu novemu listu hočemo zato dati žurnalistično obliko, smer in tak značaj, toda istočasno hočemo v njem uveljaviti razen drugih tudi vse tiste dosedanje pozitivne in splošne vrednote, ki so doslej z uspehom plemenitile mladino in jo vzgajale k lepšemu in boljšemu življenju med šolsko dobo in v poznejših letih.

Podrobni načrt mladinskega časopisa.

Mladinski časopis hoče vzgajati mladino k jugoslovanski državljanski zavesti ter hoče utrjevati narodno in državno edinstvo v tistem smislu kakor to določa prvi člen zakona o narodnih šolah.

Zato tudi mora tak list govoriti v sliki in besedi o lepotah naše države, o domačih šegah in navadah, o zgodovinskem razvoju naše države v posameznih dobah, toda o vsem tem priložnostno in v zvezi s spominskimi dnevi. Vsaka posamezna številka lahko obsega uvodnik, kjer bo dovolj prilike za tolmačenje jubilejev, narodnih in državnih praznikov med letom. Večjim praznikom in pomembnejšim dogodkom je lahko posvečena celotna številka z izbranim gradivom.

Poleg aktualnega uvodnika mora biti prva stran časopisa namenjena za informativno registriranje novejših dogodkov, vesti in pojavov iz domačije, države in širšega sveta, kar bi utegnili zanimati mladega človeka določene starosti v šoli in kar bi mu lahko razširilo obzorje z novimi predstavami. Tudi današnji listi prinašajo nekaj vesti iz širšega sveta (Stric Matic s košem novic), toda vsa ta poročila so deloma zastarela ali pa so tako skrita in stisnjena na zadnji strani ali na platnicah, da ne vzbudijo dovolj pozornosti in zanimanja. Toliko glede na prvo stran!

Da ne obremenimo preveč prostora, naj podamo posnetek snovi, oz. vsebine, ki bi jo lahko prinašal tak časopis. Vsaka številka takega tednika ali 14 dnevnika bi naj obsegala v celoti sledečo snov:

a) Kronistiko in novinarsko snov. O tej sem deloma že prej govoril in podčrtal njeno važnost.

b) Poljudno publicistiko iz vseh panog ljudskega znanja in umevanja: zemljepisno, zgodovinsko, prirodoznanstveno, gospodarsko, zdravstveno in pod. gradivo v besedi in sliki.

Viri: domači pisatelji in prevodi.

c) Leposlovno čtivo in gradivo, in sicer izvirno in ponatisnjeno. Naši sedanji mladinski mesečniki objavljajo večinoma samo »svežo« snov, to je izvirno beletrijo. Po potrebi pa bi bilo dobro sem in tja obnavljati in ponatiskovati tudi že objavljeno snov, sestavke in odlomke, ki leže zakopani v raznih težje dostopnih knjigah, zbirkah, koledarjih in starejših letnikih mladinskih listov. Tako bi rešili marsikak dober in hvaležen tekst pozabljenju in — neproduktivnosti! Dobra pesem, lepa črtica, zanimiva povest, potopis..., tudi to sodi s pravico v kolone mladinskega časopisa. V podlistku bi se lahko nadaljevala od številke do številke daljša povest in sploh vsak daljši in obširnejši tekst za mladino. Mladinski časopis ne sme biti mačehovski z umetniškim pripovedništvom, tega ne želi nihče med nami!

č) Zabavno-poučni drobiž od vseh vetrov: križanke, uganke, humor in podoben drobiž za mlade glave in radovedne oči.

S tem sem podal kratek vsebinski pregled snovi v novem listu, če bi se učitelstvo odločilo za predlagano obliko mladinskega časopisa v novem šolskem letu.

Enako važen pa je tudi izbor snovi v vsaki posamezni številki, ki bi ga moral vršiti urednik, oziroma uredniški konzorcij s svojimi sodelavci. Merilo za izbor gradiva in člankov v vsaki številki bi se moralo ravnati glede na:

a) aktualnost in zvezo z vodilnimi dogodki zadnjega tedna. Seveda vselej ne bo to mogoče, v nekaterih slučajih pa se bo dalo to gladko izpeljati. Uredništvo mladinskega časopisa se bo razen tega moralo ozirati večkrat tudi na:

b) učni načrt po možnosti vseh stopenj naše narodne šole.

Oba principa sta deloma neka novost v urejevanju mladinskih listov, kajti doslej ni bilo vselej opaziti določenega sistematičnega izbora mladinskih tekstov in sestavkov, posebno ne glede na širši — učni načrt. Zato naj bi novi list prinašal tudi take sestavke, ki bi spremljali šolsko življenje skozi vse letne čase in sicer bi se dalo to primerno izvesti v kmetijstvu in gospodinjstvu, pa tudi v nekaterih drugih predmetih. Sploh mora imeti objavljeno gradivo v časopisu neko intimnejšo zvezo s poukom!

Med mladino in učiteljstvom bi menda tvorilo edino sporno vprašanje: višina naročnine. Ta problem seveda zavisi od višine naklade kakor tudi od tega, kolikokrat bi časopis mesečno izhajal. Na vsak način bi ne smeli prekoračiti višine sedanjih naročnin za »Naš rod«! Z event. uveljavljanjem takega časopisa v prihodnjem šolskem letu bi morali ohraniti tudi izdajo rednih in izrednih knjig Mladinske Matice, četudi morda v malo spremenjeni obliki.

Ile misli naj spremljajo našo prvo poskusno številko mladinskega časopisa ... in naj bodo naslovljene te besede vsem, ki so dobre volje za porast in dvig in razvoj mladinskih listov v znamenju delovne šole in osvoboditve otroka vseh dosedanjih predsodkov in nadlog.

Naj potrkva pestro zunanje življenje do najvišjih oken šolskih trdnjav in palač tudi v podobi in z oblastjo tiskane besede! ...

Naše stališče k vprašanju šolskega časopisa.

Na uvodnem mestu te številke našega lista objavljamo prispevek k vprašanju šolskega časopisa, ki vsebuje tehtne argumente za izdajanje takega lista za učence naših narodnih šol.

Kar pisec v tem članku navaja o vsebini in obliki, o vrednosti in uporabni možnosti šolskega časopisa, vse to najdemo na Češkoslovaškem že uresničeno, kajti že več let izhaja tamkaj tak ilustriran list za učence.

Brez dvoma bi se tudi pri nas dobro obnesel šolski časopis, če bi s svojo stvarnostjo in s svojim otroško umljivim jezikom tvoril skupno podlago za obravnavo v listu objavljenih stvari, tako da bi se njegova vsebina predvsem mogla uporabljati kot razredno čtivo. Tak šolski časopis bi moral biti neizčrpna zbirka snovi za vse učne predmete, ki bi kar najbolj pospeševala domorodni in strnjeni pouk. Šolski časopis bi moral biti tudi primerno sredstvo za tiho zaposlitev učencev. Prav tako bi moral enakomerno zadoščati potrebam šol v mestu in na deželi. Učitelju bi moralo to razredno čtivo dajati vedno nove, žive delovne pobude, pa tudi drugače bi ga moralo vsestranski izpodbijati. Tako bi šolski časopis lahko postal dragocen instrument v rokah učiteljstva za uporabo v šoli in kot pomočnik pri šolskem delu v smislu življenjske bližine.

Naši učenci nam bodo kdaj hvaležni, če jih bomo že zgodaj pripravljali na to, da bodo v poznejšem življenju kot odrasli ljudje z večjim razumevanjem, bolj kritično in z večjim veseljem segali po dobrih časopisih in da si bodo lahko ustvarjali lastno sodbo o kulturnem, gospodarskem, socialnem in političnem življenju, če jih bomo namreč že v šoli navajali na to, kako je treba čitati časopise. S tem pa bomo služili tudi enemu najvišjih ciljev šolskega dela, vzgoji naše mladine k jugoslovenski nacionalni in državljanski zavesti.

Vzporedno z notranjo preobnovo naše narodne šole pa gre danes stremljenje učiteljstva tudi v to smer, da naveže čim tesnejše stike med šolo in domom. Temu stremljenju bi poleg razrednih roditeljskih sestankov lahko služil zlasti tudi šolski časopis kot dragocen stavbni kamen za »zlati most« med domom in šolo.

Kulturni pomen pedagogike. (Konec.)

In sedaj prihajam nazaj k našemu vprašanju po drugem in notranjem pomenu pedagogike. Zveza med prej povedanim pa med tem vprašanjem je silno enostavna in preprosta. Pedagogiko smo namreč imensko in smiselno določili kot vedo o drugem in duhovnem rojstvu ali oblikovanju mladega človeka. Sedaj pa smo spoznali bistveno jedro tega duha in tudi način njegovega nastanka v človekovi duši. Spoznali smo tudi notranjo zvezanost med objektivnim duhom in med kulturo, pa med osebnim duhom in med kulturnostjo. Iz vsega tega pa sledi najširša določitev pedagogike, ki jo moremo izraziti takole: pedagogika je veda o človekovem kultiviranju in o nastajanju človekovega osebnega duha. Saj smo videli, da pomeni postati človek toliko, kot postati notranje kulturni in dobiti čim bogatejšega osebnega duha. Če pa je pedagogika nauk o rojstvu in oblikovanju človeka v mladem bitju, potem pa najdemo kot edino pedagoško udejstvovanje to, da skrbimo za razvoj človekovega osebnega duha in da gojimo tega duha. Pedagogika se nam na ta način izkaže kot veda, ki je s kulturo v tem najožjem stiku, da se predmetno peča vprav z njo. Seveda pa je povsem jasno, da se ne more pečati niti z objektivnim duhom samim, ki je objektivno veljavnega značaja, pa tudi s posameznimi vsebinami tega duha ne, zakaj to je bistveni predmet vseh različnih pozitivnih in duhovnih znanstvenih disciplin, tako matematike, kakor fizike, kemije, zgodovine, geografije itd. Njen predmet ostane le osebni kulturni duh ali človekova kulturnost sama. Točneje povedano, pomeni to, da je bistveni predmet pedagogike nauk o nastajanju in bogatenju človekovega osebnega duha, ali drugače rečeno, nauk o človekovem notranjem kultiviranju.

To pojmovanje pedagogike pa s svoje plati podpira tudi ona doslej dobro znana določitev, da sta bistvena predmeta pedagoškega raziskovanja izobrazevanje in vzgajanje. Ta določitev ostane tudi v smislu tu podanega pojmovanja pedagogike docela ohranjena, zakaj oba pedagoška akta nista páč nič drugega kot neobhodni sredstvi, s katerima se rodi v mladem bitju človek in s katerima se bogati in veča ter oblikuje njegov osebni duh in njegova kulturnost. Zato je naša določitev pedagogike le točnejši izraz, ki upošteva mnogo bolj cilj kot pa sredstva pedagoškega dela in prizadevanja. Kratko moremo torej označiti drugi in notranji kulturni pomen pedagogike na ta način, da je pedagogika veda o človekovih kulturnosti.

Razen formalnega vprašanja po tem, kako se vrši človekovo kultiviranje, pa obsega pedagogika tudi predmetno in stvarno utemeljeno navajanje in dajanje smernic ter ciljev tega kultiviranja. Zakaj vsako kultiviranje mora imeti določeni cilj in namen, in zato je naloga pedagogike, predvsem teoretične, da pokaže smer in pot, v katero in po kateri naj se razvija človekov osebni duh kulturnosti. V smislu prejšnjih določil pedagogike bi mogli to njeno nalogo označiti tudi kot podajanje izobrazbenih in vzgojnih ciljev in namenov. Ker pa je bistvena naloga in tudi predmet pedagoškega umstevovanja ali teorije kakor tudi pedagoškega dela ali prakse kultiviranje človekovega duha, zato pridejo kot cilji izobrazevanja in vzgajanja v poštev le kulturne vrednote. Glede teh pa moramo reči, da so med seboj sicer zelo različne, da so pa vendar vse sestavni deli splošne kulture in tudi osebne kulturnosti. Zato so si med seboj enakovredne in enakopravne. V tem smislu je dolžnost pedagogike kot načelne znanstvene panoge, da vsaj izhodiščno upošteva vse kulturne vrednote in smeri v enaki meri. Šele podrobno razčlenjevanje posameznih kulturnih vrednot, medsebojno primerjanje ter vezi med posameznimi vrednotami bi mogle dati pedagogiki predmetno utemeljeno pravico in možnost, da opredeli kulturne vrednote tudi po svojstvenih notranjih vrednotah in po njihovi pomembnosti. Pri tem pa bi mogel postati oni vidik, ki bi razdelil kulturne vrednote v nekako vrednostno lestvico,

edino le globina in pa moč duhovne vsebine posamezne kulturne vrednote in panoge. Toda to je naloga, ki še čaka pedagogiko, zakaj danes je vrednostna lestvica kulturnih vrednot še vedno močno zavisa od subjektivnega gledanja, ki je utemeljeno v takem ali drugačnem svetovnem in življenjskem naziranju. Saj vemo, da so vse kulturne vrednote, od gospodarske pa do religiozne, osnovne podlage za najbolj izrazite vrste svetovnega nazora. Zato pa tudi ni čudno, da smatra vsak človek svoj svetovni nazor in svojo osnovno kulturno vrednoto za tako absolutno in tako osrednjo, da obsega tudi vse ostale kulturne smeri in jim daje duhovno in medsebojno skladnost.

Ker pa poznamo za zdaj le posamezne kulturne smeri in panoge, ki jih je najtočneje obdelal E. d. Spranger v svoji knjigi »Lebensformen« in jim pridal svojstvene kulturne vrednote, zato bi hotel pokazati proces kultiviranja na teh različnih kulturnih panogah in postopati tako, kot bi bila kulturna področja gospodarstva, umetnosti, socialnosti, znanosti, moralnosti, političnosti in religioznosti med seboj enakopravna in enakovredna. S tem pa hočem seveda le nakazati pot resničnega kultiviranja, ki se vrši v človekovem duhu, in obenem odpreti pogled za to, kar imenujemo kulturno vplivanje. Naj sledijo po vrsti kulturne panoge.

1. Pri gospodarstvu moramo začeti vsekakor z objektivnim duhom gospodarstva, ki obsega vse to, kar danes tako radi imenujemo imanentne ali notranje zakonitosti gospodarstva. So to zakonitosti, ki izvirajo po eni strani iz predmetnega jedra onih predmetov, ki so gospodarsko važni in potrebni in so predmet prodajanja ter kupčevanja, po drugi iz smisla in predmetnega jedra gospodarjenja samega in po tretji še iz resničnosti onih potreb, radi katerih gospodarstvo sploh obstaja. Vse to je objektivna plat gospodarstva. Tega gospodarskega duha spoznavajo nato gospodarsko produktivni ali ustvarjajoči poedinci, kar pa ne pomeni, da oni producirajo gospodarsko važne in potrebne predmete, n. pr. moko, čevlje, obleko itd., temveč so produktivni v pojmovanju gospodarstva, njegovih notranjih sil in zakonitosti, sploh vsega tega, kar pomeni bistvo gospodarstva kot svojstvene kulturne panoge. So to gospodarstveniki. Na ta način nastaja njihov osebni gospodarski duh, ki je osebno pridobljena podoba o smislu in namenu gospodarstva. To je ona plat gospodarstva, ki kaže človekovo pojmovanje o gospodarskem življenju in je sploh edino vedenje o gospodarstvu, ki ga ima kak človek o njem. Tega osebnega gospodarskega duha imenujemo tudi osebno gospodarsko kulturnost. Iz osebnega gospodarskega duha pa z nujnostjo izvira tudi takó in takó določen gospodarski red in sistem, ki je samo nujna posledica osebnega gospodarskega pojmovanja in je zato načelno odvisen od poedinih oseb in od izprememb časa ter prilik. Na ta način nastanejo tudi gospodarske ustanove in gospodarska podjetja, sploh vse to, kar pomeni stvarno realizacijo osebnega gospodarskega duha gospodarsko umerjenih in produktivnih poedincev. Vse to, v čemer se izraža osebni gospodarski duh gospodarstvenikov, lahko imenujemo tudi objektivno ali izraženo in od človeka ustvarjeno gospodarsko kulturo. Gospodarske ustanove in gospodarske razmere z vsemi značilnimi platmi gospodarskega reda pa vplivajo z onim duhom, iz katerega so same nastale, tudi na duha in na duše navadnih ljudi, ki so ali odvisni od gospodarstva ali pa so gospodarski subjekti, in ustvarja v njih njihovega osebnega gospodarskega duha ali njihovo gospodarsko kulturnost. To pomeni, da vplivajo praktične gospodarske razmere na pojmovanje navadnega človeka o gospodarstvu, na katero gleda tako, kakor ga mu pač kažejo gospodarske razmere. Na ta način prehaja torej objektivni gospodarski duh, gledan po gospodarstvenikih preko objektivirane gospodarske kulture, tudi v duha navadnih ljudi in ustvarja v njih tako zakoreninjenost v tem duhu in pojmovanju gospodarskega reda, da so pre-

pričani, da je vprav tak gospodarski red edino možen in zato nujen ter neizpremenljiv. To prepričanje traja seveda le toliko časa, dokler nov gospodarski genij ne pogleda na svoj način objektivne plati gospodarstva in ne poskuša ustvariti novega gospodarskega reda in sistema.

2. Prav tako moremo trditi, da ima svojo objektivno plat in svojega objektivnega duha tudi *umetnost*, čeprav je res, da je vprav kot umetnost zelo subjektivnega in osebnega značaja, ker velja, da je umetnina tem večje in pomembnejše kulturno delo, čim bolj subjektivna je in čim več svoje osebne svojstvenosti je položil umetnik v umetnino. Tako objektivno plat imenujemo pri umetnosti *svet lepote*, pri čemer pa lepota ne pomeni samo psihološkega aspekta ali videza tega, ob čemer doživljamo estetska doživetja; pomeni le predmetno plat, ki jo drugače imenujemo tudi *likovnost* ali *enotnost*. Še posebej rečeno pomeni to ono plat umetnine, radi katere je umetnina lepa sama po sebi in brez vprašanje, ali komu tudi estetsko ugaja ali ne. Po tej plati je tudi mehanični stroj, ki je enotno in likovno sestavljen, lep, čeprav občudujemo ob njem le njegovo gospodarsko uporabnost. Taka likovna plat umetnosti pa je seveda neizčrpna in zato so možne najrazličnejše struje umetniškega ustvarjanja. Zakaj vsaka struja ima svojstveni način oblikovanja, ki pa vendar tudi vede do končne estetske enote in likovnosti.

To je torej objektivni duh umetnosti. Tega duha gledajo in spoznavajo po svoje umetniški geniji in umetniki sploh, ki si ob njem bogatijo in ustvarjajo svojega osebnega umetnostnega duha. Mimogrede naj omenim, da umetnostni osebni duh nima samo tega objektivnega izvora, temveč je njegov izvor tudi v splošni kulturi, znanstveni, etični, socialni, religiozni in podobno, od koder jemlje umetnik snov ali vsebino za umetnine. Osebni umetnostni duh pomeni torej umetnikovo pojmovanje lepote in umetnosti. Iz takega osebnega umetnostnega duha pa nastajajo sedaj tudi umetnine, ki so zopet le izraz tega duha. Umetnik polaga v umetnine svojega osebnega, tako umetnostnega, kakor tudi splošno kulturnega duha. Umetnine imenujemo zato tudi objektivirana ali izražena umetnostna kultura, medtem ko imenujemo osebnega umetnostnega duha tudi osebno umetnostno kulturnost.

Umetnine, kipi, slike, romani, skladbe in podobno pa so sedaj dane tudi drugim ljudem, ki sprejemajo iz teh kulturnih del onega duha, ki ga je umetnik položil vanje. In če se tem ljudem posreči, da ga po možnosti na pristen način dojemajo, si s tem obogatijo zopet svojega osebnega umetnostnega duha in svojo umetnostno kulturnost. Čim več umetnin uživa torej človek in čim več duha sprejme iz teh umetnin, tem večja postaja njegova splošna in umetnostna kulturnost. Na ta način nas torej kultivira umetnost, v kateri prehaja tudi v prvotni objektivni umetnostni duh v človekovo umetnostno kulturnost.

3. Vsekakor je resnično, da ima tudi *znanost* svojo objektivno plat, svet resnic in istinitosti, ki jo moremo zopet imenovati objektivni duh znanosti. Ta duh je izmed vseh kulturnih panog mogoče za znanost še najznačilnejši in najpomembnejši. Seveda je tudi ta duh človeku toliko časa zaprt in mu toliko časa sploh ni dan, dokler ga znanstveni geniji in znanstveniki ne spoznajo. Njihovo podrobno delo ni nič drugega kot črpanje resnic in spoznanj iz objektivno veljavnega sveta. Na ta način pa se v njihovih dušah nabira njihov osebni duh spoznane znanosti, ki ga tudi tu imenujemo znanstvena kulturnost, in utegne biti večja ali manjša.

Vendar pa proces kultiviranja ne obstane pri tej kulturnosti znanstvenikov samih. Zakaj njihov osebni duh se izraža in kaže tudi v najrazličnejših pogovorih, debatah, predavanjih, razpravah in knjigah. Vse te stvari imenujemo zato objektivirana ali izražena znanstvena kultura, ki je vedno samo izraženi ali formulirani osebni duh znanstvenih delavcev in iskalcev. Duha objektivirane znanstvene kul-

ture pa sprejemajo sedaj iz takih del tudi drugi in navadni ljudje, ki si na ta način iz teh del zopet nabirajo svojega znanstvenega duha in svojo znanstveno kulturnost. Seveda se to zgodi samo tedaj, če so sploh mogli prodreti do onega duha, ki ga je znanstvenik položil v svoje delo in če so si tega duha tudi osebno prisvojili in ga razumeli. Na ta način se torej kultivira človekova duševnost tudi pri znanstveni kulturni panogi od objektivnega duha znanosti pa do znanstvene osebne kulturnosti.

4. Tudi kulturna panoga *m o r a l e* ima podobni proces kultiviranja človekove duše. Začetek te kulture je tudi tu objektivna plat tega, kar imenujemo moralnost in nemoralnost dejanja, odločitve in osebe sploh. Vprav to objektivno plat imenujemo tu s posebnim imenom *etičnost*, ali splošneje, etični objektivni duh, o katerem trdimo, da je edinstven in brezčasno veljaven. To objektivno etičnost iščejo vsaj vsi oni etični geniji in reformatorji, ki niso skepticističnega ali individualističnega ali večinsko-normalističnega naziranja, in dobivajo na ta način sploh pot do tega, kar je etično pravilno in nepravilno. Na ta način se bogati njihov osebni moralni duh, ki ga imenujemo osebna moralna kulturnost. Osebni duh pa tudi tu ni tako statičnega in vsebinskega značaja kakor objektivni duh, temveč se s svojo notranjo silo, ki izvira iz spojenosti vsebin tega duha z osebnim doživetjem teh vsebin, nujno izraža tudi v etičnem in moralnem doživljanju, življenju ter udejstvovanju teh oseb kakor tudi v njihovih moralnih smernicah, ki jih hote ali pa ne hote dajejo drugim osebam. Večinoma so to njihova moralna dejanja, ki jih imenujemo tudi objektivirana etična ali moralna kultura. V to kulturo spadajo tudi vsa ona dejanja in prizadevanja, ki jih imenujemo posredna ali neposredna moralna *v z g o j a* in vzgojna sredstva. Tudi to je objektivirana moralna kultura. Ta kultura pa vpliva sedaj z onim duhom, ki je bil položen vanjo od močnih etičnih osebnosti, tudi na druge osebe, ki so neposredno deležne moralne vzgoje. Taka dobra in etična dejanja pa utegnejo tudi le posredno, vendar pa tako močno vplivati nanje, da se jim v dušah nekaj zgane in da začutijo vrednost moralnosti. Na ta način se nabira tudi v njihovi duševnosti njihov osebni moralni kulturni duh ali moralna kulturnost, ki pomeni tudi moralno osebno vzgojenost in se torej neposredno tiče tudi pravega pedagoškega dela.

5. Obrnimo se sedaj h kulturni plasti *s o c i a l n o s t i*, ki je sicer Spranger ne imenuje med osnovnimi kulturnimi panogami, in tudi socialnega človeka ne našteva med kulturnimi tipi, čeprav ima svojo posebno strukturno plat in tudi svojstveno kulturno vrednoto.¹ Ta vrednota pa je izmed vseh vrednot še zato značilna, ker je življenjsko realna in živa. Mislim namreč na vrednost človeka *k o t* človeka. Tudi pri tej kulturni plasti moremo pri kultiviranju z dobrim smislom govoriti o objektivnem duhu in o objektivni plati, ki je neizpremenljiva in veljavna za vsak socialni red. Je to ona plat, ki jo označujemo s pojmom *objektivne pravičnosti* in ki se ji more naša *doživeta* pravičnost samo bolj ali manj približati, nikdar pa je ne bi mogla docela zadeti in izčrpati. To objektivno kulturno plat socialnega področja pa spoznavajo različni socialni reformatorji in socialni geniji ter si s tem nabirajo in bogatijo svojega osebnega socialnega duha ali svojo socialno kulturnost, ki jo nazivamo tudi samo *s o c i a l n o s t*. Seveda utegne biti ta osebna socialnost v različnih poedincih različna in zavisi to od tega, kako je bil kdo usmerjen k objektivni plati socialnega sveta in kako je dojel in pojmoval ter doživel bistveno jedro socialne kulture. Utegne se celo zgoditi, da prevladuje v socialnem osebnem duhu na tako izrazit način človekova subjektivnost, da se nam dozdeva marsikaj še vedno socialno korektno in pravilno, čeprav je z objektivnih vidikov že preseglo mejo socialne pravilnosti. Vendar pa mislimo pri socialnem duhu socialnih genijev predvsem

¹ Glej moj članek: *Etičnost in socialnost*, Čas, 1932/33, št. 2—3.

na ono socialnost, ki je polna socialne ljubezni in pravičnosti in ki iz nje izvirajo socialno dobra dela, porojena iz osebne dobrote. Tako pridemo do objektivirane socialne kulture, ki obsega, konkretno rečeno, vsa različna socialna dela v pomoč sočloveku, vse različne socialne ustanove kot so n. pr. bolnice, umobolnice, otroška zavetišča, borze dela, delavska zavetišča, pomoč brezposelnim, karitativna dela in podobno. V vseh takih socialnih delih se izraža osebni socialni duh onih poedincev, ki so posredno ali pa celo neposredno njihovi ustanovitelji in so skušali svojo doživeto socialnost tudi realizirati in življenjsko uresničiti. Ta socialni duh objektivirane socialne kulture pa vpliva sedaj tudi na nas navadne ljudi in vzbuja ter krepi v nas našega osebnega socialnega duha in našo socialnost. Na opisani način se vrši torej tudi socialno kultiviranje človekove duše in sicer od objektivnega socialnega duha pa preko osebne socialnosti do objektivirane socialne kulture in po vzgoji do socialnosti vseh navadnih ljudi, ki smo »dobre volje« in sprejemljivi za to plat kulture.

6. **Politična** kulturna panoga ne zaostaja za ostalo kulturo glede svojega vpliva na človekovo duševnost. Zakaj tudi pri politiki moremo govoriti o posebni objektivni plati, ki je zakoreninjena v načelnem razmerju poedinca do države, države do poedinca in še države do drugih držav in do različnih kulturnih ustanov na svojem področju. To je oni del politike, ki jo imenujemo **načelna** in iz katere zajemajo tudi praktični in poklicni politiki svoje smernice in navodila za reševanje vsakdanjih političnih in državnih problemov. Tega objektivnega duha politike pa spoznajo sedaj poedinci in ljudje, ki jih imenujemo veliki politični geniji in veliki državniki, in na ta način ustvarjajo ter bogatijo svojega osebnega političnega in državniškega duha, ki ga tudi tu imenujemo **političnost**, kakor imenujemo socialnega osebnega duha socialnost in podobno. Iz osebnega političnega duha pa izvirajo temu duhu primerna in v tem duhu ustvarjena politična dejanja in odločitve, politični dogovori in sporazumi, politični programi in zveze ter podobno. Vse to zopet imenujemo objektivirano politično kulturo, ki pa zasluži seveda pravo ime kultura le tedaj, če oni osebni duh, iz katerega izvirajo taka dejanja, ni preveč subjektivnega in osebnega, vsakdanjega in plitvega značaja in če razen tega ni še v zvezi s človekovim egoizmom in z njegovim koristoželjem. Tako objektivirano politično kulturo pa sprejemajo in spoznavajo nato tudi navadni ljudje in se nabira tudi v njihovih dušah njihov osebni politični duh ali njihova političnost, ki se izraža tudi v njihovi politični miselnosti, v njihovem političnem mišljenju in v pojmovanju politike. Na ta način najdemo zopet nov način kultiviranja človekove duševnosti, kjer je kulturna vrednota politika.

7. Končno pa najdemo zelo podoben način kultiviranja tudi pri **religiozni** kulturni panogi. Zakaj tudi religija ima svojo objektivno duhovno plat, ki jo tu imenujemo sfero transcendence ali onstranosti, ali pa tudi ontološko in predmetno plat vsega, kar je. To je torej brezčasno veljavni objektivni duh religije. Ta plat religije pa je človeku toliko časa skrita in prav nič ne vpliva na njegovo duševnost, dokler se ne najdejo zopet svojstveni kulturni tvorci, ki jih sedaj imenujemo religiozni geniji, cerkveni očetje in učenjaki, ki spoznavajo objektivno plat religije. S spoznanimi resnicami in vrednotami pa si ustvarjajo in napolnjujejo svojega osebnega religioznega duha, ki ima tu ime religioznost. Njihova religioznost pa se radi svoje notranje moči, ki izvira iz sile doživetja, prenese tudi na dejanja, molitev in obrede, nauke in dogme, smernice, svete in podobno. Na ta način nastane objektivirana religiozna kultura, za katero so predvsem značilni nauki, dogme, molitve in liturgija, ki hoče biti zunanji izraz za doživeto religioznost. V objektivirani kulturi skriti religiozni duh pa vpliva tudi na ostale ljudi, ki jih imenujemo vernike, in v njihovih dušah nastaja sedaj nov, njihov in osebno doživeti religiozni duh ali njihova religioznost. Velja namreč tudi tu zakonitost:

čim več svojega osebnega kulturnega duha je položil kak kulturni tvorec v objektivirano kulturno delo, tem močnejši je tudi kulturni vpliv tega dela na druge ljudi, ki se ob tem notranje kultivirajo, kar pomeni notranjo rast njihovega osebnega kulturnega duha ali njihove kulturnosti.

S tem naj končam analizo procesa človekovega kultiviranja pri različnih kulturnih panogah. Če sedaj vse povedano strnemo v samo eno sintetično sliko, ki naj nam nekaj konkretnije govori o tem, kaj je poglobitni predmet pedagogike in v čem leži kulturni pomen te vede, dobimo tole splošno shemo:

objektivni kulturni duh,
kulturni tvorci,
njihov osebni kulturni duh ali kulturnost,
objektivirana kultura,
ostali ljudje,
njihov osebni kulturni duh.

Za prav svojstveno pedagoško delo, t. j. za delo izobraževanja in vzgajanja, ki ga opravlja učitelj med svojimi učenci, pa dobimo še tole podrobnejšo shemo:

objektivni kulturni duh,
kulturni tvorci,
njihov osebni kulturni duh,
objektivirana kultura,
(predavanja, knjige, referati itd.),
učitelj,
njegova osebna kulturnost,
učenec,
njegova osebna kulturnost.

V tem kultiviranju človekove duševnosti, ki jo moremo nazvati tudi prenašanje ali posredovanje kulturnih vrednot od osebe do osebe, od kulturnih tvorcev pa do slehernega poedinca, pa še od zunanje kulture, ki samo velja, pa do notranje kulture, ki jo tudi osebno doživimo, pa še od učitelja do učenca, v tem vidim svojstveni kulturni pomen pedagogike, obenem pa še njen neposredni in poglobitni predmet znanstvenega raziskovanja.

Tolstoj.

Tolstoj, ta izredno čuvstveni in plemeniti človekoljub, ki si je neprestano prizadeval, da spravi vsako svoje najmanjše dejanje in nehanje v sklad s svojimi velikimi idejami, mi je bil vedno vzor. Vse na njem je doslednost in harmonija. Tako je živel svoje resno, v sebi zaključeno, polno življenje.

Njega je treba posnemati, če nam je do tega, da tudi najbolj odvišne minute, najpustejše dneve in ure izpolnimo s svežim življenjem. Vedno zopet je treba z vso dušo misliti na to, kako najti in preizkusiti nove delovne oblike, to je edino, pa tudi najboljše sredstvo zoper življenjsko in — šolsko puščobo. (Po H. Scharrelmannu. —en—)

Pouk brez graje.

Ako bi ne bil šolnik, bi hotel biti kmetovalec. Povsod sejati življenje, gledati, kako vse klije in bujno raste, žeti in spravljati pridelke, to je veselo življenje, to je najintenzivnejše priznavanje življenja.

Tudi v šolski sobi naj bi se kultiviralo priznavanje življenja. Negujmo in ščitimo torej prirodno dejstvovanje in ljubke proizvode otroškega duha.

Metodika ima zame od dne do dne bolj samo ta pomen, da izrablja tako dejstvovanje, take duševne produkte v vedno večji meri in z vedno globljo vsebino iz otrok. Zato: spis za spisom, risba za risbo, povest za povestjo, pesem za pesmijo itd. Torej brez konca in kraja samo to, kar je pozitivno. — Proč z vsem, kar je negativno, neplodno, proč z večnim godrnjanjem, zabavljanjem in neprestanim kritiziranjem: »Roke na klop!« »Sedi ravno!« »Slabo si se izrazil!« »Reci to boljše!« itd. itd.

Skušaj poučevati, ne da bi grajal! (Po H. Scharrelmannu. —en—)

O vzgoji k moralni samostojnosti.

Nekoliko krivoverskih misli.

Šolsko delo nas sili, da čisto razmišljamo o osnovnih vprašanih vzgoje, o činjenicah, ki postavljajo cilje in kažejo pota. Vedno iznova se moramo vračati k tem problemom, da se ne zadušimo v grmadah učne stvarine in da ne pozabimo, da je naloga šole v prvi vrsti razvijanje in utrjevanje karakternih sposobnosti človeka. Taka razmišljanja nas vedno iznova opozarjajo na resnost naše naloge, ker nas vodijo do nerazveseljivih ugotovitev: današnji človek po svoji karakterni kakovosti ne daje jamstva za boljšo bodočnost. Vidimo pa tudi, da ni mogel postati boljši, kakor je, ker je pač proizvod okolja in časa, sad duha in principov, ki so vladali in še vladajo v človeški družbi. V napredku materialne kulture vidimo, da se človeštvo naglo osvoboduje robstva prirodnih sil, toda v svojem nagonem in čustvenem življenju je ostal suženj. Težišče javnega življenja, politike in gospodarstva sili z ramen poedinih nosilcev na ramena mase, toda masa nima razvite zavesti za odgovornost, nima v sebi moralnega regulativa, ki bi ji v važnih in težkih trenutkih kazal pravo pot. Današnji človek je še vedno tak, kakršen je bil pred sto in tisoč leti: šibko bitje, ki ga drže pokonci samo zunanje bergele: dogme, raj, pekel, hudič, vešala, ječa, nagrade. Čim pa iz katerega koli vzroka preneha vpliv navedenih činiteljev, postanejo ljudje žrtve svojih temnih nagonov in slepo orodje v rokah brezvestnih demagogov. Dokazov za to nudita sedanjost in preteklost obilo. To nesoglasje med stopnjo materialne kulture in moralno, oz. karakterno kakovostjo človeka je moralo nujno privedi do kriz, ki jih preživljamo danes.

Povsem enostavna logika narekuje, da je treba začeti pri človeku p o e d i n c u, če hočemo, da bo bodočnost boljša. Vse krize, ki nas mučijo, gospodarske in duhovne, je zakrivilo človeštvo samo, a kakovost človeštva zavisi od kakovosti človeka. Gospodarski razvoj teži h kolektivnosti, toda stanje družbe je tako, da posedujoči sloji nimajo nikakega razumevanja za skupnost, a masa ni niti moralno, niti intelektualno sposobna, da vzme vodstvo v svoje roke. Človeka poedinca je treba usposobiti za življenje, v veliki zajednici, da se bo zavedal dolžnosti do skupnosti in ji doprinesel svoj maksimalni prispevek na duhovnih, oz. materialnih dobrinah.

Težka je naloga, ki se s tem nalaga šoli, najtežja radi tega, ker se mi, ki nam je vzgajanje poklic, ne moremo otresti tradicionalnih vzgojnih načel, ki so baš privedla do današnjih nadlog. Principi slepega uboganja, nekritičnega verovanja, stalnega duhovnega jerobstva na eni strani in vladanje neizprosni, nedotakljivi avtoritet na drugi strani, ali je vse to moglo vzgojiti razsodne, samostojne in moralno čvrste ljudi? Dokler je bilo vse življenje že po svoji razvojni stopnji dosledno urejeno v zmislu stroge subordinacije, je bila tudi vzgoja k brez-pogojni pokorščini in nekritičnemu verovanju naravna in času primerna, a danes bi morali vsi sposobni člani družbe sodelovati za blaginjo celote z roko, srcem in razumom. Toda kljub napredku, kljub 20. stoletju v vzgoji v splošnem še nismo daleč od srednjega veka.

Danes se še vedno smatra za kriv in prevrten nauk, ako se kdo drzne trditi, da je potrebno, da se strogo avtoritetna vzgoja postopno umakne svobodi otroka in zaupno prijateljskemu razmerju med vzgojiteljem in gojencem. Brez avtoritete da je nemogoča vzgoja, ker je nemogoča disciplina. Samo vzgojitelji-avtoritete da so sposobni, doseči uspehe. Res je, da se najdejo med pedagogi močne in sugestivne osebnosti, ki mladino hočeš nočeš potegnejo za seboj, da ji je njihovo življenje zgled in da stremi za ideali, katere ji je pokazal veliki vodnik. Toda koliko je med vzgojitelji takih čudotvorcev? Ne varajmo se sami in si odkrito priznajmo, da se za veliko večino avtoritet skrivata čarobna pripomočka šiba in »cvek«. Recimo pa, da bi bil res vsak učitelj taka silna, duše vladajoča pojava,

ali bi mladino privedli do tega, da bi bila sposobna za življenje, kakršno zahtevata sedanost in bodočnost. Tudi to bi bilo le maskirano duševno varuštvo, ki bi prav tako držalo ljudi v moralni zavisnosti. Od vseh vzgojiteljev pa je gotovo 99 % takih, ki smo samo ljudje in je za nas mnogo doseženo, ako si pridobimo zaupanje in simpatije mladine, da jo moremo voditi v njenem razvoju.

S tem pa nikakor nočem reči, da naj se učitelj sam ne izpopolnjuje. Dolžan je, da se intelektualno in moralno dvigne čim višje, da vrši svoj poklic z ljubeznijo in vnemo iz svojega notranjega nagiba. Če vršimo svojo dolžnost in se naprežamo samo zato, ker se bojimo upravitelja in nadzornika, ali pa zato, da bi se s ponižno ustrežljivostjo prikupili svojim starešinam, ne more to roditi pozitivnih sadov, vzgojnih nikakor ne. Otrok se ne da varati. Pot do njegovega srca najdeti le beseda in dejanje, ki sta vznikli iz iskrenega srca. Hlapčevsko izvrševanje poklica pod pritiskom kazni in nizkotno stremuštvo sta pojava, ki se recipročno izključujeta s pojmom vzgojitelj.

Cilji in pota vzgoje, ki jih diktira sedanost, so naznačeni v velikih potezah tudi že v razvoju človeštva. Ko je bilo človeštvo še na primitivni stopnji kulture, je le silna in sirova avtoriteta mogla vzdrževati red, pokorščina podanikov je bila suženjska. Z napredovanjem kulture so se profinile tudi oblike vladavin, ki so se razvijale od tiranstva preko absolutizma in prosvitljenega absolutizma do ustavnosti. Avtokratizem moža v rodbini se umika ravnopravnosti žene. V znatnosti se je človeški duh osvobodil cerkvenega jerobstva in oproščen vseh sponišče resnice.

Ako moderna vzgoja stremi, da osvobodi vsakega normalnega človeka, pospešuje le naravni proces v razvoju človeštva. Ako se bori proti zastarelim principom, odstranjuje s tem le ovire, ki si jih je človeštvo postavilo samo in radi njih po svoji karakterni kakovosti zaostalo daleč za razvojem materialne kulture. Oni reveži pa, ki zaradi defektov razumskih in čustvenih funkcij ne morejo pozitivno reševati bolj zamotanih vprašanj vesti, morajo seveda v lastnem interesu in v interesu celote ostati pod varuštvom. Vendar pa bi bilo dobro, tudi te ljudi v okviru njihovih sposobnosti postavljati na lastne noge.

Tradicija načelom moderne, »svobodne« vzgoje ogorčeno ugovarja, češ da brez respekta in strahu pred avtoriteto ni mogoče red, ni mogoče mirno sožitje med ljudmi in kar se šole tiče, da je nemogoča disciplina, nemogoč pouk in tudi vsaka prava vzgoja. Šola da stoji in pade z obstojem stroge subordinacije. Pogledimo pa, ali so bili uspehi vzgoje, ki je bila zasnovana na strogi avtoriteti, med tisočletno dobo njenega vladanja res takšni, da so dvignili človeštvo na višjo stopnjo srčne kulture in s tem neovrgljivo dokazali edinozveličavnost vzgoje v tem duhu? Trdim, da ne. To dokazuje že prej omenjena ugotovitev, da je srčna kultura močno zaostala za intelektualnim napredkom. Razni zločini niso postali nič redkejši in tudi obrambna sredstva, ki ščitijo poedinca in družbo, so danes prav tako ali pa še bolj potrebna kot v prejšnjih dobah. Sodišča, orožništvo, policija in vse mogoče varnostne mere v gospodarstvu in javni upravi od kavcij do legitimacij in pobotnic dokazujejo, da tradicionalna vzgoja ni dosegla tega, kar se od vzgoje zahteva.

Kako si torej v moderni vzgoji zamišljamo duhovno osamosvajanje mladine? Gotovo ne tako, da bi otrok že od vsega početka smel počenjati vse, kar bi hotel. Čim bolj je njegovo življenje še nagonsko, tem manjše je polje svobodnega udejstvovanja. Vendar pa se je treba že zdaj čuvati prepogostega ukazovanja in prepovedovanja. Najvažnejše je v tej dobi, da nudimo otroku njegovi razvojni stopnji primerno zaposlitev, ki že sama podpira prirodni razvoj. V tej dobi brez avtoritete ne gre. Toda vsak ukrep vzgojitelja mora biti podprt z motivacijo, čim jo otrok razume.

Dokler še v otroku prevladuje animalno življenje, tako dolgo še ni sposoben za svobodno odločevanje. V toliko so metode tradicionalne pedagogike pravilne, ako ne pretirava in ne drži otroka na povodcu pri vsaki malenkosti. Toda kmalu naj bi stopil učitelj s svojega visokega stališča vseznalca, nedotakljivega v njegovem nezmotljivem dostojanstvu. Kjer se le da, naj bo otroku dovoljeno, da pove svoje pomisleke in da prostovoljno prizna istinitost novih elementov, ki jih sprejme v svet svoje duše. Brez tega spoznavne vrednote ne morejo postati trajna duševna lastnina. Kot rahli priveski kaj kmalu odpadejo, a tudi v času svoje prisotnosti ne morejo mnogo vplivati na človekovo hotenje. Ako človek v dobi svoje rasti samo mehanično izvršuje, kar mu veleajo predstojniki, ako zanj mislijo in odločajo vedno drugi, bi bilo pač čudno, če bi bil zmožen pozitivnih dejanj iz lastnih nagibov pozneje, kadar je prepuščen samemu sebi. Mnogo je primerov neodločnih, šibkih ljudi, ki pred vsako alternativo kolebajo tako dolgo, da ukrenejo naposled navadno napačno.

Sorazmerno z napredovanjem duševnega razvoja, zlasti poznavanja etičnih vrednot naj pojema vpliv avtoritete. Vedno več je treba mlademu človeku dajati prilike, da po svoji vesti samostojno odločuje o svojih dejanjih ter razumno presoja vse, kar hoče sam in kar hočejo od njega drugi. Tako se razvija sposobnost za zdravo kritiko in samokritiko. Ako doraščajoči človek tako z bistrim gledanjem spremlja vse akte svoje volje, se mu razvije kazuistična sposobnost tudi za reševanje težkih vprašanj vesti.

Na mesto stroge avtoritete stopa polagoma prijateljsko-zaupno razmerje med vzgojiteljem in gojencem, ki je potrebno posebno v dobi važnih telesnih in duševnih preobratov. Samo v prijateljskem razmerju je možna tolika zaupljivost, da mladostnik brez pridržka potoži svoje stiske in zablode ter prosi pojasnil in nasvetov. Nepopustljivi avtoritetni odnos pa baš v pubertetni dobi često zakrivi razkol med otroki in vzgojitelji. Kolikokrat starši z bolestjo v srcu zro v prepad, ki je zazijal med njimi in njihovimi otroki in ki ga ne morejo premostiti nikoli več. Neredko pa se tudi pripeti, da ozkosrčna vzgoja v duhu stroge subordinacije zbudi pri gojencih silen odpor. Vdanost in pokorščino izpodrine nepriznavanje oblasti in odklanjanje, oz. zanikanje vseh nauk, tudi če so še tako lepi. Tak prevrat se pripeti navadno razboritejšim duhovom, takrat ko začenjajo zavzemati »svoje stališče« proti pojavom izven sebe. Izgubivši zunanjo oporo, a brez moralnega regulativa v sebi tavajo sami v viharju življenja. Le po težkih duševnih borbah uspe nekaterim — ne vsem — da si iz kaosa izkristalizirajo zdrave nazore in da na njihovi osnovi najdejo ravnotežje. Večina njih pa se ne more dokopati do tega, nima zmisla za celoto. Ne moremo jih prištevati h koristnim članom človeške družbe.

S stališča državljsanske vzgoje, o kateri se danes mnogo govori in piše, je vprašanje vzgoje k notranji osamosvojitvi zelo aktualno. Saj je s tem, če pomagamo mladini do nezavisnosti od zunanjega moralnega pritiska, da bo stremila za lepoto, dobroto in resnico le radi teh vrednot samih, če bo zaradi svojega najglobljega spoznanja posvetila vse svoje sile službi skupnosti, vzgojena za dobre državljane v najlepšem smislu. Kdor je že iz šole vaje prostovoljne discipline v interesu celote in uspešnega dela, se bo tudi rade volje pokoraval zakonom, a ne zato, ker mu sicer grozi ječa. Radi globokega zmisla za skupnost, radi iskrenega sodelovanja pri skupnih zadevah, radi zavesti soodgovornosti je tak državljani zanesljiv steber svoje domovine in je v slučaju potrebe zmožen tudi najtežjih žrtev.

Te vrstice so poizkus, da se opiše karakterna slika človeka, kakršen bi bil potreben za izgraditev boljše bodočnosti. Naznačena je v velikih potezih tudi pot k temu cilju. Ali vsakdo ve, da je mnogo lažje, postaviti cilj nego najti zanesljivo pot do njegovega uresničenja. Metoda dela mnogo več preglavic nego smoter. Toda premagati moramo tudi to težkočo, cilj je vreden truda.

Odlomki o slepstvu in o pouku slepih otrok.

(Nadaljevanje.)

Zgodovinski podatki o vzgoji slepcev.

Ze iz dosedanje razprave lahko spoznamo, da se morejo tudi slepi otroci vzgajati in izobraževati. V dokaz za to so nam številni zavodi za slepce po vsem kulturnem svetu. V prejšnjih časih je bilo to drugače. Slepce so pomilovali, jim delili miloščino ali jim kako drugače pomagali. Smatrali so jih za nekake nestvore, ki se ne morejo primerjati z normalnimi ljudmi. Nepoučeni in neizobraženi ljudje še danes tako mislijo. Slepce smatrajo za abnormalne ljudi, ki iz njih ni mogoče narediti koristnega člana človeške družbe. Kljub temu, da se leto za letom odvarjajo novi zavodi za slepce in da po teh zavodih dosegajo neverjetne učne uspehe, še vedno kimajo z glavo in ne verujejo, da se izplačajo trud in stroški za vzgajanje in izobraževanje slepcev.

V prejšnjem poglavju smo videli, kako slepost vpliva na duševni razvoj človeka. Ta vpliv je sicer globok, ali vendar ni tak, da bi popolnoma ustavil kakršnokoli delovanje duše ali onemogočil njen razvoj in njeno vzgojo. Treba je najti samo pravi način in primerna sredstva za vzgajanje.

Veda o poučevanju in vzgajanju slepcev je še mlada. Začenja se komaj proti koncu 18. stoletja. V začetku je hodila, kar je povsem umljivo in naravno, negotova pota, išoč s poizkusi, kaj je najboljše in najprimernejše. Nekateri pedagogi so hoteli metodo vzgajanja slepcev čimbolj približati oni za vzgajanje normalnih ljudi, drugi pa so menili, da je treba slepce v njihovem posebnem, rekel bi čudaškem življenju, čim popolneje razviti. Prvi so zato uporabljali pri vzgoji in pouku slepcev ista sredstva in ista metodična načela kakor pri vidcih. Gledanje so prosto nadomestili s tipanjem. Upoštevali so torej samo fiziološko o stran vzgajanja. S proučevanjem duše slepcev pa je prodrlo mnenje, da se duševno življenje slepcev zaradi manjkajočega vida povsem drugače razvija, kar zahteva nove in posebne metode pri njih vzgajanju.

Za proučevanje psihologije o poučevanju in vzgajanju slepcev so služili pedagogom razni primeri iz zgodovine, ki dokazujejo, da so se slepci vseh časov in vekov odlikovali na raznih poljih znanosti in umetnosti ter s tem zadivili ves svet. Studirali so privatno in mnogi so dosegli občudovanja vredne uspehe na znanstvenem in tehničnem polju. V naslednjem hočem omeniti nekatere najmarkantnejše in najznačilnejše.

Slepi Apij Klavdij, v 4. stoletju pr. Kr. cenzor v Rimu, pride v senat, ko je hotel ta skleniti sramoten mir s Pirom, in obžaluje, zakaj ni tudi gluhih, da bi ne slišal take sramote. Askaniij je bil gramatik in tolmač Ciceronovih govorov. O slepem pretorju Avfidiju Gnaeju, ki je bil zgodovinar, pravi Ciceron, da je potem, ko je oslepel, še nadalje neovirano vršil svojo službo. V 4. stoletju po Kr. je živel v Aleksandriji znameniti cerkveni učenjak Didym Slep od zgodnjih detinskih let je mnogo potoval, poslušal učene ljudi in obiskoval znamenite šole. V retoriki, filozofiji in teologiji se je toliko izpopolnil, da se je odlikoval v tolmačenju sv. pisma in naposled dobil mesto na znameniti visoki šoli v Aleksandriji. Starogrška zgodovina je ohranila spomin na grozno tragedijo slepega kralja Edipa, Homer pa je ovekovečil ciklopa Polifema, ki mu je Odisej izbil edino oko.

Pogostejše so vesti o znamenitih slepih iz kasnejše dobe. Prvi je te vesti zbral in izdal lepo delo Ljudevit pl. Baczkó. Blacklock se je rodil l. 1741. v neki škotski vasi, študiral je na univerzi v Edinburgu, napravil doktorat in postal minister škotske cerkve, znamenit pridigar in dober pesnik. Po imenu neznani slepec iz Puisauxa je živel v 18. stoletju. Dal je filozofu Diderotu povod, da je napisal svoje znamenito delo »Lettre sur les aveugles«, ki je mnogo

pripomoglo k pokretu za vzgajanje slepcev. Ferdinand baron Degenfeld je izgubil v boju s Turki pri obleganju neke trdnjave v Dalmaciji obe očesi, a je kljub temu postal minister in se je odlikoval z modro in cenjeno upravo. Dulong se je rodil na Brandenburškem. Oslepel je v začetku svoje mladosti. Pozneje je študiral glasbo, osobito flavto, in postal pravi umetnik. Ko je bil star 13 let, je začel potovati po svetu in prirejati koncerte. Naposled je bil v Petrogradu nameščen kot carski komorni glasbenik. Holz je obiskoval vseučilišče in študiral sprva matematiko, nato pa pravo in napravil doktorat. Postal je profesor v Königsbergu. Anglež Gough je izgubil vid v 3. letu. Študiral je prirodoslovje in matematiko in postal profesor. Spisal je do 50 učenih razprav. Hübner Franc je bil čebelar. Napisal je o čebelah znamenito razpravo in izumil nov panj. Češki kralj Ivan Luksenburški se je boril proti Prusom in zbolel na očeh. Naposled je oslepel. Kljub temu je povedel svojo vojsko na pomoč kralju Filipu Francoskemu proti Angležem. Z brezprimerno hrabrostjo se je boril v bitki pri Cresyju. Ko je bil v največji nevarnosti, so mu svetovali, naj se vrne. On pa jim je odgovoril: »Bog ne daj, da zbeži češki kralj iz boja«. Zaradi mnogih dobljenih ran je umrl. Ivan Žižka iz Trocnova, vodja čeških Husitov, je izgubil v mladosti eno oko, pri obleganju neke trdnjave še drugo. Kljub temu je popolnoma slep obdržal poveljstvo nad husitskimi četami. L. 1421. je izdelal tako genialno osnovo vojnega načrta, da je pri Kutni gori in Nemškem brodu zdrobil Siegismundovo vojsko. Kirchgässner Marijana je oslepela v 4. letu. Bila je znamenita umetnica na harmoniki. Prepotovala je vso Evropo in prirejala koncerte. Metcalf John je oslepel v 6. letu. Delal je sam načrte za gradbo cest in mostov. Postal je gradbeni podjetnik in je zaradi tega obogatel. Moyes Henry je izgubil vid v zgodnji mladosti. Učil se je tako vztrajno, da je napravil iz fizike, matematike in filozofije doktorat. Postal je profesor na Škotskem. Slepí Niendorfer Ivan je bil urar in se je preživljal s popraviljanjem in izdelovanjem ur. Jakob Braun, prvi gojenec dunajskega vzgajališča za slepce, je delal znamenite lesoreze. Bil je nameščen na istem zavodu za učitelja ročnega dela. Josip Kleinhauš je oslepel v 4. letu. Pečal se je z rezbarstvom. Izrezaval je razpela in kipe svetnikov tako dovršeno in umetniško, da ni mogel ustreči vsem svojim naročnikom. Vidal, doma v Minesu na Francoskem, se je učil kiparstva. V 22. letu je nenadoma oslepel. Kljub temu je nadaljeval študije v kiparstvu in postal pravi umetnik. Rimljan Rolli Domenico je oslepel v 5. letu. Postal je znamenit zdravnik in matematik. Anglež Saudernson Nikolaj je bil slep od zgodnje mladosti. Pri učenju je pokazal osobito nadarjenost v računstvu. Postal je profesor matematike na vseučilišču. Sam kralj Jurij II. ga je promoviral za doktorja prava. Napisal je učeno delo o algebri, ki je bilo prevedeno v francoščino in nemščino. Schönbberger Odorik je oslepel v 3. letu. Študiral je posebno jezike. Bil je redni profesor na gimnaziji in na vseučilišču v Lipskem. Govoril je 7 tujih jezikov.

Našteti primeri nam pričajo, da se morejo tudi slepci visoko izobraziti in zavzeti važna mesta v življenju. Seveda je vse te ljudi že narava sama obdarila z izrednimi duševnimi sposobnostmi, ki se jim je pridružila še osebna pridnost. Tisoči in tisoči slepcev pa so ostali pozabljeni v popolni temi. Svetal žarek je zasijal v njih duševno temo, ko so začeli ustanavljati vzgajališča za slepe. Za podvig teh ustanov in procvit slepstva sploh imajo največje zasluge znameniti slepci sami. Naj navedem nekaj najznačilnejših!

Dr. T. R. Armitage, rojen 1824, je bil zdravnik v Londonu. Oslepel je popolnoma. Ker je bil bogat, se je posvetil samo skrbi za slepce in dosegel krasne uspehe. Njegova zasluga je, da so uvedli v angleške zavode za slepce Braillev točkopis. Ustanovil je glasbeno akademijo za slepce. Začel je izdajati za slepce tudi list »Progress«, ki še danes izhaja. On je ustanovitelj znamenitega društva

»British and Foreign Bl. Association«, ki razpošilja na vse strani sveta, kjerkoli delujejo za vzgojo slepcev, pridvižne zemljevide ter pisalne in računske pripomočke, ki se potrebujejo pri pouku slepih otrok. Že omenjeni L. J. D e v i t B a c z k o je spisal znamenito delo »O meni samem in mojih tovariših - slepcih«, ki je važno za proučevanje psihologije slepcev. B a r b i - A d r i a n i D a n t e je bil po poklicu tipograf. Oslepel je v 20. letu. Poslej se je popolnoma posvetil slepstvu in postal najbolj zaslužen slepec v Italiji. Najprej je začel izdajati poseben list za slepce, a drugi za prijatelje slepcev. V Firenci se je seznanil z društvom »Tomaseo«, ki se še danes briga za slepce. Tu je uredil lep muzej, ki kaže veliko skrb za slepce. Uvedel je kongrese slepcev v Italiji in je dal idejo za ustanovitev društva »Margherita«, ki skrbi za vzgojo slepcev. Razširjeno je po vsej Italiji in ima svoje podružnice v Padovi, Rimu, Neapolju. V Firenci je uredil tudi knjižnico za slepce, kjer si morejo izposojati knjige v točkopisu. B e i t l R a f a e l, gojenec dunajskega zavoda za slepce, je ustanovil enak zavod v Požunu, ki so ga kasneje premestili v Budimpešto. Beitl je postal njegov prvi ravnatelj. Za tem je uredil tudi zavod za slepe v Brnu. L o u i s B r a i l l e je začetnik nove dobe za pouk in vzgojo slepcev. Rodil se je l. 1809. v Coupmainu na Francoskem. Kot trileten deček se je igral v jermenarski delavnici svojega očeta in si po nesreči z nožem poškodoval oko tako, da je popolnoma oslepel. Leta 1819. je prišel v pariški zavod za vzgojo mladih slepcev. Tu so kmalu spoznali njegove vsestranske sposobnosti. Nekaj časa je orgljal po pariških cerkvah, naposled pa je postal učitelj na zavodu, kjer se je sam izobrazil. Sestavil je nov točkopis, ki je prinesel v tiskanju knjig za slepce popoln prevrat. Za svoje delo je bil odlikovan z redom častne legije. V zavodu pa so mu postavili doprni spomenik. Amerikanec F. J. G a m p b e l l je oslepel v zgodnji mladosti. Deloval je kot učitelj slepcev na raznih zavodih. Leta 1869. je prišel v Evropo in študiral glasbo na konservatoriju v Lipskem. Napisal je več metodičnih del za poučevanje slepcev. D r. E m i l J a v a l je bil ravnatelj očesne klinike na Sorboni. V 61. letu je popolnoma oslepel. Poslej se je docela posvetil proučevanju slepcev in njihovega življenja. Napisal je delo »Entre aveugle« (Med slepci), ki je prevedeno tudi v nemščino. M a u r i c e d e l a S i z e r a n n e je bil rojen l. 1857. in bil vzgojen v pariškem zavodu za slepce, kjer je nekaj časa tudi učiteljeval. Nato pa se je posvetil popolnoma slepstvu. Po Braillevem sistemu je sestavil stenografijo za slepce, ustanovil je liste »Valentin Haüy« in »Louis Braille«, dalje revijo *Revue Braille*«, društvo »Conference Valentin Haüy«, knjižnico »Bibliothèque Braille« in je napisal več del in brošur o slepcih.

Našteti primeri naj zadostujejo v dokaz za trditev, da se morejo visoko izobraziti tudi slepi ljudje, ki jim manjka najvažnejši čut — vid. Ostali štirje čuti jim pomorejo, da so zvezani z »zunanjim« svetom in da morejo nemoteno razvijati svoje duševne sposobnosti. Veliko težje je pa to pri onih nesrečnikih, ki so izgubili poleg vida še sluh. Vzrok prirojeni sleposti in gluhosti so navadno nepravilnosti v mozgu. Oboleli otroci postanejo zaradi tega abnormalni. Ako pa ostanejo duševne sposobnosti takih otrok normalne, se lahko kljub manjkajočemu vidu in sluhu vzgajajo. Pri vzgoji se predvsem uporablja tipanje. Razume se, da je učenje nad vse mučno in težavno, a kljub temu uspešno. Kot fenomenalni priči sta nam gluhonemi in slepi ženski L a v r a B r i d g m a n in H e l e n a K e l l e r. Prva se je naučila kmalu čitati, pisati in govoriti. V pletenju se je izučila in izurila tako, da je s svojim delom zaslužila toliko, kolikor je potrebovala za svoje preživljanje. Spisala je tudi svoje spomine.

Pravo svetovno čudo pa je H e l e n a K e l l e r j e v a, ki se je rodila v Tuskumbiji. Z vztrajno pridnostjo in neumornim učenjem se je naučila razumljivo govoriti. Kaj govore drugi, zazna, ako položi svojo roko na ustnice govorečega človeka. Odlikuje se z neobičajno bistroumnostjo in velikim darom za jezike. Poleg an-

gleščine govori še francoščino in nemščino, latinščino in grščino. Po dovršeni gimnaziji je nadaljevala svoje študije na vseučilišču, kjer je študirala klasike, moderno literaturo, filozofijo in narodno ekonomijo. Pred nekaj leti je bila Kellerjeva tudi v Ljubljani. Za medsebojno sporazumevanje uporabljajo gluhonemi slepci posebna znamenja, ki jih pritiskajo s prsti ene roke na dlan onega, ki z njim govore ali pa obratno.

V naslednjem hočem sedaj razpravljati na kratko o zgodovinskih podatkih sistematske vzgoje, ki se je pričela, kakor že omenjeno, proti koncu 18. stoletja s tem, da so splošno začeli vzgajati slepe otroke. Ta vzgoja se je pričela na Francoskem. Filozof Diderot je izdal že leta 1749. spis »Lettre sur les aveugles«, ki je v njem izrazil mnenje, da imajo slepci vse zmožnosti ter da jih je mogoče vzgajati. Njegovo misel je izvedel Valentin Hauy, uradnik ministrstva za zunanje posle in globoko prežet socialnega čuvstva za trpeče ljudi. Definitivno se je odločil za vzgojo slepcev, ko je videl slepo Dunajčanko Marijo Terezijo Paradiesovo, ki je priredila v Parizu muzikaličen koncert z velikim uspehom. V srce so se mu smilili tudi slepi godci, ki so hodili našemljeni po pariških ulicah, da so vzbujali zanimanje, proseč s tem miloščine. Hotel jih je rešiti in jim pomagati. Poučeval je najprej slepega dečka Leseurja. Zgodilo se je to leta 1784., katero letnico smatrajo za ustanovitev prvega zavoda za slepe v Evropi. Po preteku enega leta je znal deček dobro čitati, pisati in računati. Hauy je z njim javno nastopil. Takoj naslednje leto je imel že 12 gojencev. To število se je pomnožilo na 48. Kmalu je nastopil s 24 gojenci pred dvorom v Versaillesu. Poučeval je svoje slepe gojence teoretično, upoštevajoč učno metodo vidcev, in praktično v ročnih delih. Za pouk je priredil že tedaj posebna učila. Omenim naj pridvižne črke in številke ter reliefno pisavo. Revolucija ni imela za pouk slepcev dobrih nasledkov. Napoleon je upokojil Hauyja, ki je takoj nato ustanovil privatni zavod za vzgojo slepcev. Kmalu je zašel v denarne stiske. Sprejel je povabilo ruskega carja Aleksandra I., ki mu je dobro došlo v tej stiski. Odpotoval je v Petrograd s slepim gojencem Fournierjem. Med potjo se je ustavil v Berlinu. Tu je zainteresiral za vzgojo slepcev očesnega zdravnika dr. Grapengiesserja, ki je povzročil, da je Hauy nastopil s svojim gojencem pred kraljem Friderikom Viljemom III. Videč uspehe, je kralj takoj odredil ustanovitev zavoda za slepe, kar se je zgodilo 13. oktobra 1806. Vodstvo so poverili gimn. prof. dr. Avgustu Zeuneju.

Že dve leti pred ustanovitvijo zavoda za slepe v Berlinu, torej leta 1804., je začel na Dunaju poučevati slepega dečka Jakoba Brauna okrajni predstojnik za uboge, Ivan Viljem Klein (1765—1848). Ta poizkus je imel za posledico ustanovitev vzgajališča za slepe na Dunaju, ki obstoji še danes in je bil prvi zavod te vrste v Avstriji. Klein se je popolnoma posvetil vzgoji slepcev. Izdal je leta 1819. metodično knjigo »Lehrbuch zum Unterrichte der Blinden«. Pisana je z globokim umevanjem in vso ljubeznijo. Marsikatera njena pedagoška in metodična načela so še danes veljavna. Kleina imenujejo po pravici očeta slepcev in mojstra učiteljev slepih. Bil je skoro do svoje smrti (1848) ravnatelj na vzgajališču za slepe. Poleg čitanja, pisanja in računanja je sistematično gojil na zavodu glasbo in ročna dela. Večinoma vsa učila je napravil sam. Lepa zbirka je spravljena še danes v muzeju za slepe na Dunaju. Kleinov aparat za iglopis in pa računski aparat z reliefnimi številkami, nekoliko sicer boljšan, je še danes v rabi po vseh zavodih pri nas, v Avstriji, na Češkem, Madžarskem in na mnogih zavodih v Nemčiji. Novemu Braillevemu točkopisu ni bil naklonjen. Zahteval je že pred 100 leti osemletno šolsko obveznost za izobraževanje slepih otrok. Vzgojališče za slepe je bilo pod njegovim vodstvom res vzorno urejeno, bodisi pri pouku kakor tudi v delavnicah. Še danes je posnemanja vredno. Marsikaj, za kar se še danes prekljajo, je imel on že pred 100 leti. Istotako je plodonosno deloval dr. Zeune v Berlinu. Učitelji-pedagogi so izdajali razne metodične pa tudi poučne

spise. Zavodi za slepce so se množili hitro, tako da jih je bilo leta 1858. v Nemčiji in Avstriji že 26. Prav tako se je godilo na Francoskem, Angleškem, v Italiji, v Rusiji, sploh po vseh državah v Evropi. Danes je ni civilizirane države, ki bi ne imela več ali manj zavodov za vzgojo svojih slepcev. Natančne statistike iz posameznih držav nimam. Lahko pa trdim, da prednjači v tem oziru Nemčija. Šteje danes nad 30 krasnih in velikih zavodov za slepce, ki tvorijo n. pr. v Hannovru 16 poslopij, v Chemnitzu celo 40 poslopij. Omenim naj ob tej priliki, da je v Nemčiji uvedena od leta 1911. šolska obveznost za slepo deco. O razvoju in stanju slepstva pri nas ne bom razpravljajal. Opozarjam le na tozadevni svoj spis v »Potopniku« iz leta 1923.

Razvoj točkopisa.

Razvoj točkopisa je poln zanimivih momentov in kaže, kako so si prizadevali vidci in slepci več nego 300 let, da bi iznašli pripomočke, ki bi omogočali slepcem, da bi lahko samostojno napisovali svoje misli in da bi te napisane misli lahko tudi čitali.

Predvsem so uporabljali pisavo vidcev. Potrebovali so za to troje vrst aparatov in sicer: 1. Rokovode. 2. Priprave s celičnim ravnilom. 3. Aparate, ki so omogočali tiskanje z različnimi tiskarskimi črkami.

Rokovodi so uravnavali pisavo v vodoravno smer. Slepci so pisali s svinčnikom ali pa s črnilom. Imeli so posebne polnilne peresnike. Ker niso mogli pisanega čitati, so iznašli črnilo za slepce, obstoječe iz goste mase. Pisali so tudi z gumi-jevo vodo in pisavo potresli s finim drobnim peskom. Ko se je taka pisava posušila, so jo lahko otipali in čitali.

Druga vrsta pomožnih aparatov za pisanje obsega ravnilo, ki je imelo izsekane pravokotne celice v vodoravni smeri. Ravnilo je služilo dvojnemu smotru. Omogočalo je vodoravno pisavo in uravnavalo obenem pravilno razdaljo posameznih črk. S takimi pripravami so torej pisali slepci popolnoma mehanično. Za pisanje so porabljali nekateri male črke, drugi pa zopet velike črke latinice. Lepe črke je sestavil učitelj slepih Hebold, ki je opazil, da se morejo vse velike začetnice lahko pisati na osnovi oblike stoječega pravokotnika. S takim črkami še danes opisujejo učenci normalnih šol svoje risbe. Ta pisava se imenuje heboldova. Zanj je sestavil Hebold tudi posebno tablico, ki se je vanjo pritrdil papir, čez katerega se je premikalo mrežasto ravnilo od vrste do vrste. Tudi tu bi lahko naštel več vrst aparatov in pisav. Omejil sem se pa le na glavno. Poudarjam pa, da so vsi aparati težili za edinim in glavnim smotrom, omogočiti slepcu, da napisano lahko tudi čita. To so dosegli s tretjo vrsto aparatov, ki z njimi, rekel bi, tiskajo na papir posamezne pismenke. Oblik pri črkah pa ne tvorijo več črtaste, ampak prekinjene črte, ki so končno prešle v točke. Te točke se napravijo z bodičastimi pismenkami, ki prebodejo papir tako, da se dajo črke na nasprotni strani otipati. Papir leži na mehki klobučevini ali na suknu. Pisava se imenuje iglopis. Najboljši aparat za to pisavo je sestavil že imenovani ravnatelj dunajskega vzgajališča za slepce, J. W. Klein, leta 1809. Izpopolnil pa ga je ravnatelj istega zavoda Aleksander Mell. Ta iglopisni aparat je še danes jako razširjen. Slepci ga prav radi uporabljajo, ker je pisava lahko čitljiva tudi za vidce.

S temi aparati pa so mogli slepci pisati le počasi. Zato so stremeli po aparatu, ki bi z njim mogli pisati hitro. Tak aparat je sestavil učitelj slepcev, Picht, in se po njem imenuje tudi Pichtov brzopisalni stroj za slepce. Pisava sliči oni navadnih pisalnih strojev. Slepcec je seveda ne more otipati. Končno omenjam, da se izurijo slepci pisati tudi na navadnem pisalnem stroju. Pisanje na stroj je po nekaterih zavodih za slepce obvezno.

Popoln prevrat v tiskanju in pisanju je prinesla iznajdba točkopisa. Francoz Barbier je prišel v začetku 19. stoletja do sklepa, da je vzbočena točka dosti pri-

kladnejša za otipavanje, nego vzbočena črta. S svojim naziranjem je vobče prodrli. Sestavil je znamenja za posamezne glasove, ne oziraje se pri tem na pravopis. Uporabil je torej le fonetični princip. Za posamezne glasove je različno uvrščeval točke, oziraje se pri tem na osnovo, obstoječo iz dveh navpičnih črt po 6 točk $\begin{smallmatrix} \vdots \\ \vdots \end{smallmatrix}$. Zaradi svojega obsega niso bili znaki za otipavanje posebno praktični. Louis Braille je temeljito preuredil Barbierjeve poizkuse s pridvižnimi točkami in izdal leta 1825. enostavnejšo pisavo. Oziral se je tudi na pravopis. Osnova je obsegala dve navpični vrsti po tri točke $\begin{smallmatrix} \vdots \\ \vdots \end{smallmatrix}$, skupaj torej le 6 točk, kar je za lažje in hitrejše otipavanje eminentne važnosti. Braille je izpopolnil pisavo tudi z znaki za ločila, številke in note, kar je Barbier popolnoma izpustil. Skratka: od Barbierjeve iznajdbe ni ostalo drugega nego sama gola točka. Za to delo je odlikovala francoska vlada Braillova z redom častne legije. Po njem ima ime Braillevo pismo za slepe ali Braillov točkopis. To pisavo so uvedli v vse šole za slepce. Osnovna znamenja so prevzeli vsi narodi. Skupnim znakom so pridejali še one, ki jih zahteva vsak posamezen jezik še posebej na osnovi svojega pravopisa n. pr. naš slovenski, ki ima najenostavnejšo abecedo, le znake za č in ž, lj in nj, šč, st in št, kar sem opisal v pojasnilu, ki ga je poslala šolska oblast vsaki šoli v Dravski banovini leta 1925. Braillev točkopis je postal tako mednaroden.

Kakor vsaka nova iznajdba je imel tudi Braillev točkopis privrženca in nasprotnike. Nekateri so zastopali mnenje, da je lažje otipavati črte, drugi pa točke. Zmagali so slednji po prav hudih bojih. Danes so znanstveniki in praktični poizkusi odločili le rabo točke. Velik nedostatek je pač to, da se je točkopis docela ločil od navadnega črnega tiska. Slepici so se postavili s tem na popolnoma separatistično stališče, ker ne morejo poljubno korespondirati z vidci, ako slednji točkopisa ne razumejo in obratno.

Da se ni mogel Braillev točkopis hitro širiti, je gotovo velik vzrok ta, da ni bilo tedaj strokovnega časopisa, ki bi zastopal novo iznajdbo in zbližanje. Šele leta 1854. je začel izhajati »Organ der Taubstummen- und Blindenanstalten in Deutschland«, ki so se lahko po njem izmenjavale misli. Pa niti časopis ni prinesel zaželenega uspeha.

Novo življenje v vrste strokovnega učiteljstva za slepce in za slepstvo sploh so prinesli kongresi slepčevskega učiteljstva. Pobudo za te kongrese je dal dr. Frankl, ustanovitelj izraelskega vzgajališča za slepce na Dunaju. Na svojem študijskem potovanju je opazil, kako osamljeno deluje učiteljstvo posameznih zavodov za slepce. Nikjer ni zapazil kake skupnosti pri vzgoji in pouku. Njegova ideja je našla povsod odobravanje, in leta 1873. se je vršil na Dunaju prvi evropski kongres slepčevskega učiteljstva. Navzoči so bili delegati skoro vseh zavodov za slepce v Evropi. Celo Amerika je bila zastopana. Na kongresu se je sklenilo, da se vrši v bodoče kongres vsaka tri leta. Težko je popisati v kratkih vrsticah velikanski vpliv, ki so ga imeli ti kongresi na pouk in vzgojo slepih otrok. Gotovo ne bi zanimalo cenjenih čitateljev, ako bi začel naštevati vse teme in teze, ki so se na njih razpravljale. Omenim naj le, da je takoj prvi kongres obravnaval temo o uvedbi enotne pisave za slepce. Petčlanskemu odboru je bila poverjena naloga, da izčrpno poroča o tem prihodnjemu kongresu, ki se je vršil leta 1876. Do enotnosti ni došlo, ker se večina delegatov ni strinjala s pisavo, bržčas zato ne, ker je bila francoskega izvora, ampak je zahtevala uvedbo novega nemškega sistema za točkopis. Po hudih bojih je sprejel enoten mednarodni točkopis po Braillovi šele tretji kongres leta 1879. v Berlinu. Poudarjam, da so zopet začeli nekateri nemški tiflopedagogi propagirati nemški samostojni sistem, kar ima bržkone politično ozadje. O vsakem kongresu se sestavijo natančna poročila ter dajo natisniti.

Učitelji slepcev so začeli po uvedbi enotnega točkopisa razmišljati o zboljšanju aparatov za to pisanje. Tu razločujemo dvoje vrst priprav, in sicer: francoski žlebični (Rillen) in novejši angleški jamasti (Grübchen) sistem. Pri onem

ima spodnja tablica črtam podobne žlebičke, pri tem pa jamice ali vdolbine. Tablice po francoskem načinu, torej žlebični sistem, so še vedno v rabi v Nemčiji, ker slepci laže in hitreje pišejo. Po angleškem sistemu pa je prirejena tako zvana »Praška tablica«, ki jo uporabljajo vedno bolj. Piše se z njo sicer nekoliko počasneje, točke pa so vse lepo zaokrožene, enakomerne, enako oddaljene druga od druge, zaradi česar je pisava lepša in lažja za čitanje.

S temi aparati moremo pisati samo po eni strani. Vzamejo torej mnogo prostora. Učiteljstvo slepcev je skušalo odpraviti tudi ta nedostatek s tem, da je skonstruiralo pisalne aparate, ki so z njimi lahko pisali na obe strani lista med črte ali celo med točke.

Da bi prihranili na času in prostoru ter znižali ceno in obseg knjigam, so poskušali uvesti tudi pri točkopisu tesnopis. Zasluga za to pripada v prvi vrsti Francozom, in sicer učitelju Mavriciju de la Sizeranneju, ki je bil popolnoma slep. Dokončno so razpravljali o tesnopisu na 11. kongresu leta 1904. v Halle. Leta 1906. je izšla knjižica »Regel- und Wörterverzeichnis der Kurzschrift«.

Pa niti ta pridobitev ni zadovoljila slepcev. Nikakor niso hoteli zaostati v spretnosti pisanja za vidci. Zato so si želeli stroja, ki bi z njim na enkrat pritisk napisali ves znak, obsegajoč lahko vseh 6 točk. Tu imamo več takih strojev. Najboljši je dunajski Braillev pisalni stroj, sestavljen po sistemu Franka Halla iz Filadelfije. Ima klaviaturo 6 tipk, ki z njimi natisne istočasno po en znak. Pisalni stroj je prav praktičen. Z njim pišejo gojenci res prav hitro. V Nemčiji je v rabi Pichtov brzopisalni stroj za Braillev točkopis.

Ker mi je stavil že marsikateri tovariš vprašanje, kako tiskajo knjige za slepce, naj omenim na kratko, da so v začetku tiskali s posameznimi črkami prav tako, kakor delajo še danes po naših tiskarnah. Stebrički imajo na enem koncu namesto črk znake po Braillevem sistemu. Te črke ima tiskar, ki je lahko tudi slep, v črkovnem predalčku, razdeljenem za posamezne črke. Ko je postavljenega toliko stavka, da zadostuje za eno stran, ga dene v stiskalnico in namaže z mazilom, da se ne prijemlje. Ves papir primerno zmoči, da se ne trga. Nato poklada posamezne liste na stavek, pokrije s ploščo iz gumija in privije stiskalnico, da se vtisnejo vsi znaki v papir. Potem ga vzame iz stiskalnice in posuši. Eden teh preprostih strojev se imenuje Braillev stereotip, drugi pa stroj ing. Garin Comte Balqueta. S temi stroji tiskajo neposredno na papir. Ta tisk ni vzoren. Skoro na vsaki strani najdemo nepopolne točke, nekatere večje, druge zopet manjše, celo nepopolne znake in besede, ki jih slepec ne more otipati, kar ovira uspešno in hitro čitanje.

V Nemčiji je začel knjigotiskar Schulze vtiskavati Brailleve znake v cinkovo ploščo s kladivom in žebljem. Ravnatelj Kull pa je povzročil, da je mehanik Wiggert sestavil aparat za punciranje, ki je z njim vtiskaval posamezne točke v kovinasto ploščo. Bistveno je izpopolnila to pripravo iznajdba gori imenovanega Franka Halla, ki s svojim aparatom ni vtiskaval v papir ali ploščo istočasno le posamezne točke, ampak na enkrat vse točke vsakega znaka. Stroj je bil izdelan 4. januarja 1893. V tem letu je sestavljen slepi učitelj Hinze v Berlinu z mehanikom Auerbachom tiskarski stroj, ki je podoben šivalnemu stroju. Kakor ta ima spodaj stopalo, zgoraj na desni mizne plošče pa 6 tipk, čijih konci imajo točke Braillevega osnovnega obrazca. Tipke so razvrščene tako, da jih tiskar pritiska pet s peterimi prsti, šesto pa z zadnjim delom dlani, s peščajem. Od tipk vodijo na sredo mize vzvodi, ki so na koncu navzgor zaviti v kovinaste jezičke. Skriti so v posebni hišici pod mizno ploščo. Njej nasproti od zgoraj je kovinasta priprava s šestimi vdolbinami ali jamicami, ki vanje udarjajo jezički. Med hišico z jezički in med to pripravo potisnejo okvir z dvojno ploščo, ki se mehanično premika sem ter tja. Ako hoče vtisniti tiskar znak za kako črko, pritisne najprej z desno roko na tipke, nato pritisne z nogo na stopalo, ki porine jezičke v ploščo. Če hoče

imeti presledek, pritisne samo na stopalo. Tako tiska besedo za besedo, vrsto za vrsto. Ko je polna ena stran plošče, jo obrne in natiska prav tako drugo stran. S posebno pripravo uravnava tudi višino izbočine. Ko je plošča dotiskana, pripravijo papir, kakor sem že zgoraj omenil. Ploščo položi potem v stiskalnico, jo namažejo z neko mastjo, da se ne prijema papir, in jo zavarujejo, da se izbočine ne pokvari. Na ploščo položi primerno moker papir, na papir pa ploščo iz gumija. Ko je vse tako pripravljeno, privijejo stiskalnico. Ta tisk je vzoren.

(Konec sledi.)

Da, to je tudi v časopisu!

Živimo v dobi silnega gibanja, v dobi ustvarjanja novih življenjskih načel, močnejših po zahtevi jasnega in razsodnega mišljenja ter glasnejših po zahtevi etične odgovornosti posameznika za srečo družbe.

Novi človek! Da, toda kje je prav za prav in kaj je dosegel? Ali je resnica veliko gibanje navzgor? Ni li vse le privid utrujenih možgan? Zeja generacije, ki ne bo več utegnila stopiti v obljubljeni dežel? Da, vendar obenem dolžnost te generacije, da neprenehoma utrjuje svoj mladi rod za težka, daljna pota do zmage ČLOVEKA v človeku.

Predvsem je treba mladostniku lepega spoznanja: »Nisem sam! Z menoj gredo od vseh strani. Nekoč se nekje srečamo — tam, ali tam, ali tam — stotisoč je vasi in mest. Srečamo se zdravi in pošteni in enaki po veri v delavno roko in ljubeče srce. Nisem sam! In nekdo je, ki mi to venomer priča, da se mi oglašajo iz oglarjeve kože sredi gozdov in iz ribčevega čolna na morju, iz lučanja mest in tišine poljan. Nekdo govori, ki vse ve in ne laže. Nekdo, ki od vseh strani prihaja k meni, ki ve, kako mi je ime, in je vedno nov, kakor življenje krog mene, vse okrog mene v velikih krogih. Prihaja iz velikega sveta in me vodi v veliki svet in zna ljubeče zajeti tudi mojo domačijo.«

O, ta čuječi in čudežni nekdo, ki bi se ga tako rada oklenila mlada duša.

Toda mi se tako dolgo od tega, ko večina naših otrok ni imela za svoje svete ure notranjega snovanja in rasti druge tiskane besede razen tiste, h kateri jih je bilo treba siliti večno ponavljajoč: »Citaj! Uči se!« In tako je marsikdo izmed vzgojiteljev prišel do cenenejšega zadovoljstva, če je uslužno dete memoriralo prirodoslovni ali zgodovinski članek, ki je bil nedosegljivo daleč od njegovih čutov in čustvovanja, morda prav v uri, ko je nedaleč vršila svoje delo moč poplave in je v vlaku eksplodiral peklenjski stroj.

Da, vem, v tem hipu moramo zardeti in mora nas biti za marsikaj človeka sram in bojimo se, pokazati resnico otroku. Prav zato pa — naj bi bilo že konec sramote in morda nas odreši prav otrok s svojo silno, naravno željo po spoznanju življenja. Moramo ga voditi k spoznanju, a svet odraslih ljudi odgovarja za to, da mu spoznanje ne bo prežalostno!

Nihče ne more zanikati, da je dnevno časopisje največja vez med ljudstvom vsega sveta. Vobče si dandanes ne moremo misliti kulturne dežele brez tega posrednika in glasnika. V njem je življenje, zato je aktualen vsem slojem. Zato sega brez prigovarjanja, da celo kljub prepovedi po njem tudi mladina. Dobrotljiva šola ji je, brez redov in urnika, le žal ni v vsem njej dostopna niti primerna ali vzgojna. Ne sledi li čisto naravno iz tega, da bi morali že davno prenesti dobrino časopisa tudi v mladini primerno priredbo? Iz mladinskega časopisa naj bi izvedel otrok o pojavih in gibanju v narodno-gospodarskem in kulturnem življenju, tako da bi mu bil vsak dan živa priča življenja in vzpodbuda k aktivnosti. Otroci še nima stanu, toda v slehernem spe klince, ki ga bodo nekoč vodile k izberi dela. V svojem časopisu naj samega sebe zasluži in najde. Tu naj spozna, da je rast in procvit celotnega naroda odvisna od priidnosti, razumnosti in značajnosti tisočerihi posameznikov.

Res je, da mnogo doseže dober učitelj že s svojo neposredno besedo otroku, toda moč aktualne, tiskane časopisne besede daje njegovim besedam verno ozadje, neovrgljiv dokument. Kdo ni še dosegel vesele otroške izjave: »Da, to je tudi v časopisu!«

Cujem kdaj ugovore, češ, da bi se ob časopisu zmanjšalo otroško zanimanje za literarne umetnine. Toda ta ugovor ne velja. Po svojem časopisu bo otrok informiran o vseh novih knjižnih izdajah, čital bo kritike o posameznih knjigah, o oderskih prireditvah, koncertih in slikarskih razstavah. Videl bo, da je čista umetnost narodov zaklad in začel ga bo ljubiti.

Tako vzgojen otrok bo seveda, ko doraste, zahteval od časopisa vsega, kar mu je nudil mladinski časopis v tem večji meri in popolnejši obliki. To se pravi: zahteval bo čim več resnice, vzpodbude in pouka in to ga bo povsem naravno vodilo k čitanju strokovnih listov in govoru tudi h globljemu razumevanju in k ljubezni do literarnih umetnin.

Ob vesti, da dobimo v najkrajšem času prvo poizkusno številko mladinskega časopisa, naj bo vesel vsak vzgojitelj in naj prispeva k zmagi dobre stvari!

R. L. Petelinova.

Spomini in izkušnje.

(Nadaljevanje.)

18. Še nekaj tipov.

Na neki oddaljeni šoli je kraljeval prileten tovariš, nekaj spomin na »dobre stare čase«. Kot mladega učitelja ga je zanesla usoda v ta gorski kraj, kjer se je oženil in — pozabil na svet. Ni iskal več z njim stika, ne telesnega in ne duševnega, tem manj, ker je živel tako dobro kakor malokateri tovariš. Tako je bil po skoraj štiridesetletnem službovanju kot učitelj približno na isti stopnji, na kateri je bil kot novinec. Toda ne povsem! Pridobil si je sčasoma svojevrstno prakso. Vso osnovnošolsko učenost je razčlenil v kakih sto vprašanj, ki jih je imel napisana v knjigi. Ko je prišel nadzornik, je poiskal vprašanja in besedna igra se je pričela. Šlo je tip-top. Zanimalo me je in dolgo sem poslušal. Ko pa sem po svoji »grdi« navadi posegel malce vmes, je bila neizgovorna tu: otroci so osupnili in si niso znali pomagati iz zadrege. Učitelj je v potu svojega obraza iskal po seznamu primerno vprašanje, da bi spravil zadevo zopet v pravi tir.

V začetku moje nadzorniške dobe so še nameščali začasno učiteljsvo okrajni šolski sveti, oziroma šolski nadzorniki. Pred vsakim šolskim letom sem dobival mnogo p'šem od mladih učiteljic. Kakor da so se domenile, so pisale večinoma približno takole: »Želim v Celje ali v neposredno bližino ob železnici«. Dasi sem te želje človeško umel, jih seveda nisem mogel upoštevati. Nekoč pa je prišla v mojo pisarno abiturientka, ki je dejala, da gre kamorkoli. Imenoval sem ji neko oddaljeno šolo v prepičanju, da bo gladko odklonila. V moje začudenje pa je takoj izjavila, da sprejme službo v tistem kraju. Zal mi je bilo radi prenapetosti, kajti že sem imel vtis, da je gospodična za učiteljico mnogo premrta. Začel sem se izvijati, pa nič ni pomagalo. Ker nisem hotel požreti svoje besede, smo poslali prosilko na tisto šolo. Pri nadzorovanju sem se prepičal, kako dobro sem jo presodil pri prvem srečanju. Takega razreda nisem našel nikdar poprej in nikdar pozneje. To ni bil več razred mladine, bila je speča kralj Matjaževa vojska! Nikakega zanimanja — nikakega življenja! Šele ko so otroci morali popisati konja na podlagi znane Leutemannove slike, so recitirali monotono nekaj memoriranih stavkov. Da bi se prepičal, koliko otroci res umejo, sem začel: »Kdo izmed vas pa je že videl živega konja?« Učenci so me topo gledali in nihče se ni oglasil. Ponovim vprašanje. Nič! Pokažem prvega učenca v klopi: in rečem: »Čuj, ti si že gotovo videl živega konja!« Od-kimal je z glavo: »Na—a!« Vprašal sem drugega, tretjega. Vsak: »Na—a!« In vendar sem bil prepričan, da se je moral skoraj gotovo vsak še isti dan izogniti vozu s konjsko vprego na precej frekventirani cesti, ki pelje mimo šole. Tedaj sem poskusil na slepo srečo. Lotil sem se precej dobro oblečenega kmečkega dečka: »Ti si že gotovo videl, ko so oče vpregali konja pred voz. Morebiti si se še celo z njim peljal?« Zalesketalo mu je nekaj v očeh in vzkliknil je, kažoč na sliko: »Pa naš ni tak!« Bilo mi je takoj vse jasno. Na sliki je bil konj s sedlom. Naši kmečki otroci pa le izjemoma vidijo kako sedlo. Mislili so, da je samo taka žival konj, ki ima sedlo na hrbtu, a da imajo doma kôja, kakor je tamkaj lokalni izraz. Menda je tako mislil tudi tisti nemški potopisec, ki je opazoval v Bosni konjice za prenašanje drv. Napisal je namreč: »Die dortigen Bewohner haben ein pferdeähnliches Tier, das sie »Konj« nennen».

Ob tej priliki se spominjam čudne metode tako zvanih »vzornih ali formuliranih stavkov« ali kako se je že imenovala ta metoda, ki nemara še danes kje straši po šolah. Kjerkoli sem jo našel, sem jo skušal po možnosti izkoreniniti. Po tej metodi je učitelj pri stvarnem pouku s svojo večjo ali manjšo spretnostjo razvil nekaj »vzornih« stavkov, ki so jih otroci memorirali posamič in v zboru, dokler jih niso gladko znali, n. pr.

Krava.

Kaka žival je krava, ker jo redimo pri domu? (Domača žival.) Povej lepo v stavku. (Krava je domača žival.) Ponovi ti! Še ti! Itd. Ponovite vsi! Stavek se je eventualno napisal na šolsko tablo, vsaj v začetnih črkah. (K. j. d. ž.) S čim se hrani? (S travo in senom.) Spet se je formuliral »vzorni« stavek in ponovil se je dril. Tako so otroci končno znali izklepetati o kravi nekaj stavkov, seveda vsi pri pičici isto, a krave same niso niti najmanj natančneje spoznali.

Nekoč sem prišel od dolgotrajnem deževju na neko više organizirano šolo. Na srednji stopnji je učiteljica ponovila snov o padavinah. Otroci so povedali memorirane stavke, kakor da bi bili orehe sipali. Ko jih je kakih pet ponovilo iste točno memorirane stavke, sem rekel: »Otroci, ko sem danes šel od postaje na vašo šolo, sem došel dve ženski, ki sta se razgovarjali o vremenu. Prva je tožila: 'Oh, kaj bomo le počeli, če ne bo boljšega vremena!' Druga je dejala: 'Jaz bi le to rada vedela, odkod se jemlje tam gori toliko vode, da venomer dežuje.' In pokazala je z dežnikom proti oblakom. Morda res ni vedela, odkod prihaja voda v oblake. Kdo izmed vas bi ji bil znal to povedati?« Nihče se ni oglasil. »No, saj vi vsi dobro veste, kako nastane dež!« sem jih izpodbujal, a bral

sem jim v očeh, da se tega ne morejo več spomniti. Preden pa sem jih mogel prav napotiti, je začela učiteljica z memoriranim stavkom: »Kjerkoli se nahaja voda...« In v hipu so otroci nadaljevali vse do konca kakor klopotec. Prepričal pa sem se potem z raznimi vprašanji, da niso imeli pravega pojma o izhlapevanju in o zgoščevanju vodnih hlapov. Ljubše mi je, če zna otrok povedati nekaj stavkov o predmetu po svoje, pa to ume, kar pove, nego da zbrbra še tako gladko memorirano snov.

Tista učiteljica, ki smo v njenem razredu popisovali konja, je kmalu odšla. Mislim, da se je poročila. Prav je storila! Kot njena naslednica je prišla druga gospodična iz »dalnje dežele«. Na zunaj je več obetala. Ko pa sem jo prvič nadzoroval, sem bil obupan. V razredu je bilo le malo več življenja kot v prejšnjem letu, toda učni uspehi so bili razen v pisanju jako slabi. Pokazal sem, kako se naj v prvem razredu poučuje računanje, in hotel sem tudi pokazati, kako se pri prvem čitanju spaja. Zahteval sem v ta namen črke za stavnico. (Šolska stavnica je bila med predpisanimi učili. Danes imajo ponekod otroci že svoje ročne stavnice, kar je seveda velik napredek.) Učiteljica mi je rekla kratko: »Jih ni!« Ko sem odvrnil, da mora jo biti na šoli, je trdila, da jih je že povsod iskala, da pa jih ni in ni. Stopil sem v pisarno ob razredu, kjer sem videl pred poukom druga učila. Komaj pa sem začel iskati črke, je zaklicala tovarišica: »Sem jih že našla. Tukajle, čisto na dnu omare so bile!« Brisala je s črk debelo plast prahu. »Hvala Bogu, da ste jih le našli!« sem rekel ter pokazal, kako se spajajo samoglasniki s soglasniki in obratno. Na poti domov sem premišljeval, ali je ta uboga šola res zakleta. Obžaloval sem, da sem dobil v okraj učiteljico, ki se je ne bom lahko iznebil.

Ko sem prišel naslednje leto nadzorovat to šolo, sem stopil v njen — prvi razred — s pričakovanjem, da bo uspeh spet pod ničlo. Takoj pa sem v svoje veliko veselje videl, da sem se motil. V vseh predmetih se je pokazal lep napredek, kar sem pri konferenci javno priznal. Naslednje leto je bilo še boljše in končno sem tovarišico lahko ocenil z najboljšim tedanjim redom. Ako je še pozneje tako nadaljevala, je danes odlična, res odlična elementarna učiteljica.

Nisem imel navado, da bi glede pouka diktiral v zapisnik cele razprave ali posamezne izreke raznih priznanih pedagogov, temveč pokazal sem raje takoj v šoli, kako si stvar zamišljam. To pa brez vsakega vsiljevanja. Kdor je hotel, je umel!

Na neki dvorazrednici sem imel v prvem razredu za učiteljico hčerko starega znanca-tovariša. Ko sem jo drugič nadzoroval, sem opazil, da so dvigali roke učenci prvega oddelka, ki so bili posredno zaposleni. Opozoril sem na to razredničarko. »Odgovarjali bi radi,« je dejala. Zanimalo me je in poklical sem nekatere. Čudil sem se, da so pravilno odgovarjali. Tovarišica pa je rekla: »Veste, gospod nadzornik, delam tako, kakor ste lani pokazali, in sedaj otroci zelo radi računajo.«

Na neki večrazrednici pa sem našel učiteljico, ki je bila na nižji stopnji pri računanju precej nerodna. »Dovolite, da jaz malo poskusim!« sem jo poprosil po svoji navadi. Pokazal sem, kako se naj dela. Pri drugem nadzorovanju sem našel računstvo na isti žalostni stopnji, kakor je bilo prvo leto. In spet sem »poskusil«. Tretje leto: ista mizerija! Tedaj sem rekel: »Gospodična, dvakrat sem vam pokazal, kako se naj poučuje računanje, ahi niste nič poskušali?« Odgovorila mi je: »Za take poskuse nimam časa!« Brez komentarja!

Neki tovariš mojih let, ki pa je dovršil drugo učiteljsko, mi je pripovedoval, da so imeli tamkaj za veroučitelja staro dobričino. Izpraševal je baje na vadnici takole: »Koliko je Bogov?« Pokazal je učencu pred nos palec ter mu pomagal: »E—e—e... No!« »Eden!« je rekel končno učenec, katehet pa je ponovil: »Eden! Seveda eden! Prav si povedal!« »In koliko je božjih oseb?« Dvignil je tri prste: »T—r—r, no t—r...« »Tri!« se je odrezal učenec, a veroučitelj je dejal: »Tri! Da, tri! Saj poba dobro zna!« Marsikateri starejši učitelj tistega učiteljskega se bo menda še spominjal dobrega moža. Dasi ga nisem poznal, sem se ga nehoti spomnil pri nadzorovanju nekega tovariša, ki je imel navado, da je učencem dosledno »pomagal« tako, da jim je polagal odgovore na jezik, n. pr.: »Lev je roparska — —« (»Žival« so dodali otroci). »Je mājega — — (plemena) itd.

Ko sem začel sam izpraševati, je vkljub tajnim opominom odgovarjal sam z očitno gesto, da govori v imenu učencev. Ubogi otroci, ki se jim ubija na tak način samostojnost in volja za delo! —

Drug tovariš! Odobravam, da ne stoji učitelj pred svojimi učenci v svečanostni pozi marmornatega kipa iz grške mitologije, a prevelika gibčnost in izvajanje raznih telesnih vaj ga lahko dela smešnega. Poznal sem sicer dobrega učitelja, ki pa je imel čudno navado. Ako niso učenci kmalu odgovorili na stavljeno vprašanje, je začel lezti proti tlor, kakor da bi delal globok počep. Pri tem je skremžil lice do strahote in kričal vedno glasneje: »Saj vi to veste! To morate vedeti!« Ko je dobil pravičen odgovor, je planil kvišku, se postavil na prste, zamahnil z roko ter dejal veselega lica: »Saj sem vedel, da znate!« Šele tedaj je prišel v normalno stoji.

Marsikateri učitelj popravlja morda leta in leta izgovarjavo in tako tudi razne razvade otrok, a končno se jim sam tako privadi, da jih več ne opazi. Le tako sem si mogel

tolmačiti čudno oglašanje učencev pri nekem starem, prav dobrem učitelju. Ko je stavil vprašanje, so otroci malce pomislili. Pa je dvignil prvi roko z glasnim: »V-š-š-š-š...« Kakor da bi izstrelil raketo. In zdajci drugi, tretji in kmalu večina ostalih: »V-š-š-š-š!«, da bi bil človek kurje nature zbežal. Ko sem vprašal tovariša, kaj ta »V-š-š-š-š« pomeni, me je samo začuden pogledal.

Spominjam se učitelja, ki je veljal za kapaciteto. Jaz se v njegovem razredu nisem dobro počutil. Tisti prisiljeni, izrazito šolski ton mi ni nikdar ugajal, a neprestano moraliziranje me je naravnost odbijalo. Nekateri učitelji pa se šolskemu, oziroma učnemu tonu tako privadijo, da še zunaj šole ne morejo drugače govoriti, ako hočejo kaj važnega povedati.

Cim naravnješe govoriš v šoli, tem rajši te bodo učenci poslušali. Seveda je mnogo odvisno od govornega organa. Spominjam se tovariša iz prejšnjih let, ki je govoril, kakor da bi pilil žago. Vsak človek, ki ga je slišal, je moral imeti vtis, da je zadirčen. In spominjam se rajnega tovariša Černigoja. Še danes slišim njegovo lepo, blagozvočno govorico.

Kar se tiče večnega moraliziranja, bi človek želel, da ni več učitelja, ki bi pital mladino s takih ekstraktom. Ako učenec ne najde, oziroma ne občuti iz povesti ali dogodka nauka sam, mu tudi vsiljen ne bo mnogo hasnil.

Se en učitelj! V pisarno je prišel mlad človek z dvema službenima letoma. Želel si je v neki določen kraj. Ker je napravil vkljub nekaki nemirnosti name najboljši vtis, smo ga sprejeli. Ko sem ga prvič nadzoroval, sem se prepričal, da je idealen, marljiv učitelj. Njegove pismene priprave so bile naravnost vzorne. Temu primerni so bili tudi učni uspehi. Po konferenci mi je tovariš zaupno rekel, da bi rad prišel na sosedno dvorazrednico. Ker smo tamkaj res nujno rabili učitelja, smo ugodili njegovi prošnji. Pri naslednjem nadzorovanju sem mu prigovarjal, da naj kompetira za razpisano upraviteljsko mesto na tisti šoli. Z mirno vestjo bi ga bil predlagal v imenovanje. Ker je kraj lep, novo šolsko poslopje, stanovanje krasno in ker so šolske razmere dokaj ugodne, bi bilo to za tako mladega človeka izredna kariera. V moje začudenje pa mi je odgovoril, da ne namerava tamkaj ostati. Vprašal sem ga po vzroku, pa ga ni znal povedati. Proti svojemur principu, da bi koga zadrževal, sem mu prigovarjal, naj ostane. Ko je že skoraj potekel rok za razpisane službe, sem prejel prošnjo tega učitelja za neko — drugo službeno mesto. Ker je manjkalo nekaj kolekov, sem mu nameraval prvotno upravičeno ponagajati. Vrniti sem mu mislil čez nekaj dni prošnjo v kolkovanje in tako bi bil rok sigurno zamujen. (?) Ko pa sem prošnjo natančneje pregledal in se prepričal, da kompetira na neko enorazrednico v oddaljenem goratem svetu, sem se resnično razjezil. Kupil sem sam manjkajoče kolke ter odpravil prošnjo z najboljšim priporočilom. Dobil je tisto službo. Ko sem odšel v pokoj, je prišel nazaj v moj bivši okraj, in sicer v lep trg z modernim šolskim poslopjem. Zdaj ga že davno ni več tamkaj. Rad bi vedel, na kolikem službenem mestu je danes ta ubogi Ahasver.

19. Beseda o disciplini.

Kot tretjeletnik sem obiskal svojega sorodnika učitelja. Takrat so imele podeželske šole mnogo pozneje glavne počitnice. Na tisti šoli sem našel učitelja, ki je imel že nekaj službenih let. Govorila sva mnogo o šoli, to se pravi, on je govoril, a jaz sem ga poslušal, kakor se je spodobilo. Kmalu sem spoznal, da je alfa in omega njegove učiteljske umetnosti — disciplina. Hvalil se je, da ima na šoli najboljšo disciplino ter mi je hotel to tudi dokazati. Povabil me je v svoj razred. Ko je po odmoru pozvonilo, me je zadržal kakih pet minut pred durmi ter mi razlagal, da se ne sme noben učenec ganiti, četudi njega ni v razredu. (Mimogrede rečeno: prav praktična, a manj upravičena zahteva!) Res, niti najmanjšega šepeta ni bilo slišati. Nato je odprl učitelj hipoma duri in vstopila sva. Otroci so se dvignili in stali so, kakor iz brona vlti. Samo majhen deček je iztezel nekoliko vrat za menoj, pač iz radovednosti. Učitelj je priskočil k njemu ter ga začel kričaje neusmiljeno obdelovati. Jaz sem se izmuznil iz razreda. Videl sem dovolj in — preveč! Zasmilili so se mi v dno duše otroci, ki so bili izročeni takemu tiranu.

Druga slika! Ob priliki nadzorovanja učiteljice sem opazil, da so bili učenci deloma precej zaspani, deloma pa zelo raztreseni in nemirni. O kaki pazljivosti ni bilo ne duha ne sluha. Ko je pozvonilo k odmoru, so skočili pokonci ter planili s tako silo k obešalnikom, da se jih je več valjalo po tleh. Takoj so bili vsi pokriti in prerivali so se skozi ozke duri po principu: močnejšemu prosto pot. Kaj takega nisem doživel nikdar prej in nikdar pozneje, tudi pri tej učiteljici ne. Odkrito rečem, da so se mi tudi ti otroci — zasmilili.

Kot učitelj sem se vedno zavedal, da imam pred seboj mlada bitja, polna življenja. Nikdar nisem zahteval, da bi bili morali učenci po tedanji praksi tiščati od sebe ploščo klopi kakor za stavo. (Palec pod ploščo, a ostale prste nad njo.) Zahteval pa tudi nisem, da bi sedeli kakor na križ pribiti, kakor je to prišlo pozneje v modo. Dovolil sem jim prosto gibanje. Zahteval pa sem neki red, ki mora biti. Glede discipline v šoli sem bil

in sem še danes na naslednjem stališču: V novem šolskem letu se morajo otroci polagoma privaditi na šolski red, tako da tega tako rekoč sami ne opazijo. Storit morajo potem to, kar zahteva pameten učitelj, in sicer kratkomalo zato, ker on to zahteva. Vedno bolj in bolj pa morajo spoznavati, da je to, kar učitelj zahteva, dobro in potrebno. Namesto slepega uboganja mora stopati uvidno uboganje, učiteljevi volji se mora pridruževati vedno bolj tudi učenčeva volja. Med učiteljem in učencom mora nastati neko pristrčno, rekel bi, prijateljsko razmerje, pri čemer pa morajo učenci vendar upoštevati učitelja kot svojega duševnega voditelja.

Navidezna upornost in nagajivost otrok je navadno le izraz rastoče volje in samostojnosti. Učitelj, ki bi jo hotel siloma potlačiti, bi ličil nerodni kuharici, ki pritiska pokrov nad kipečim mlekom, da bi ne ušlo. Med svojim službovanjem kot učitelj sem dobival v najvišji razred mnogo učencev, o katerih se je trdilo, da jih ni mogoče obvladati. Pa so postajali tem volnejši, čim manj so čutili jarem okostenele discipline.

Kar se tiče discipline med poukom, pač ne obstaja v tem, da se učenci ne ganejo, da pasivno sede ali morda celo spe, temveč v tem, da intenzivno duševno delajo. Nič ne škodi, če se pri tem razred nekoliko razgiblje. (Spomin na Schreinerja.)

Spominjam se nadzorovanja na neki deklški šoli. V razredu je bilo nad sto učen. Bile so jako »disciplinirane«. Sedele so popolnoma mirno in silno umerjeno, brez pravega veselja so odgovarjale. Ko sem začel sam z njimi delati, so oživele. Razredničarka je stala ob strani za menoj, a videl sem, kako je na vse mogoče načine mirila učenke. To me je zabavalo in izpodbujal sem punčke še bolj. Ko pa je začela učiteljica v obupu viti roke, sem ji dejal: »Nič se ne razburjajte, jaz bom učenke že sam pomiril«. In v nekaj trenutkih je bil razred zopet miren kakor pri njej. Pravi učitelj je kakor umetnik na glasovir, samo da igra na strune otroške duše.

K duševnemu delu pa bo znal pritegniti mladino samo učitelj z lastnostmi, ki smo jih navedli v odstavku o učiteljevi osebnosti, učitelj, ki bo znal ustvariti pristrčen in zanimiv življenjski pouk. In pouk je lahko zanimiv tudi pri navidezno najsuhoparnejšem predmetu. (Morda še o tem kaj o priliki.) Seveda pa je pouk za mladino tem zanimivejši, čim več mladina sama dela. Kot mlad učitelj sem napisal za »Popotnika« člančič o samodelavnosti v šoli. Čutil in poskušal sem po svoje to, kar je postala proti koncu mojega službovanja parola moderne šole, seveda v izpopolnjeni in izdelani obliki.

Naj povem še samo to: Če hočemo, da bo otrok kolikor toliko miren, ga moramo primerno zaposliti. V vsakem mladem človeku je nagon k delu kot spomin na navidezno kruto obsodbo Stvarnikovo: »V potu svojega obraza boš jedel vsakdanji kruh!«, ki pa je v resnici njegova največja dobrotnost in tolažba.

Da, delo je naša rešitev!

Učitelj, ki zahteva, da se učenci ne smejo ganiti, a ne skrbi za njih primerno in dovolj zanimivo zaposlitev, je okrutnež. Hudodelce kaznujejo najhujše s tem, če jim v ječah ne dajo dela.

(Nadaljevanje sledi.)

K problemu šolske discipline.

O dobri disciplini se ne more govoriti tam, kjer učenci ob učiteljevem vstopu v razred strumno planejo kvišku, kakor iz enega grla izustijo običajni pozdrav ter po prstih stopajo čez hodnik in po stopnicah, v učiteljevi odsotnosti pa razgrajajo po razredu, režejo šolske klopi, čakajo po stenah na stranišču in se na cesti v velikem loku izogibajo učitelja, da jim ga ni treba pozdraviti. Dobre discipline ni tam, kjer vlada v razredu smrtna tišina, kjer so si domače naloge podobne kakor jajce jajcu, kjer vsak učenec svojo lekcijo dobesedno na pamet zdrdra; kjer pa na kako nepričakovano vprašanje ne dobiš nobenega odgovora, kjer učenci glasno odobravajo, če kaka učna ura »izpade«, in kjer jim je novo šolsko leto nezazeleno prekinitev počitnic. Dobra disciplina je marveč tam, kjer so vsi učenci vneti za delo in kjer tista stvar, za katero gre, vzbuja pozornost in zanimanje vseh učencev. Ako je temu tako, lahko brez skrbi dovoliš, da tu pa tam kak učenec svojemu sosedu na tihem kaj na uho pove, da se kateri oddalji od svojega sedeža, da si natančneje ogleda kako stvar, ki vzbuja njegovo pozornost, da kateri učitelja, ki gre mimo, kaj vpraša, preden dobi od njega za to dovoljenje — vseskozi svobodne geste, ki so jih v stari šoli imeli za kaznive prestopke.

Dobra disciplina je tam, kjer učenci iz doživetja razredne zajednice in njenih potreb spoznavajo, da se morajo v marsičem omejiti in na korist skupnosti dostikrat odpovedati svobodnemu gibanju in marsikateri udobnosti; kjer morajo sami skrbeti za to, da vlada v šoli potrebni zunanji red in kjer morajo sami soditi tistega, ki samovoljno moti ali krši ta red. (L. Scheuch.)

Duševni delavci v ČSR otrokom.

Težki gospodarski položaj, ki je zajel vesoljni svet, meče grozeče sence na bodočnost našega naroda in naše države. Kakor povsod, dorašča tudi pri nas generacija otrok, ki jo fizično in moralno ogražata stiska in glad.

Demokracija, ki jo mi danes predstavljamo, ne sme dopustiti in ne bo dopuščala, da rod, ki pride za nami, trpi škodo na svoji življenjski sili. Do sedaj naklonjena sredstva za rešitev otrok, ki jih ograža gospodarska stiska, daleč ne zadoščajo za obseg in število nalog, ki smo zanje odgovorni kot očetje, vzgojitelji in voditelji bodočih pokolenj. Zato je nujno in skrajno potrebno, da se ta pomoč podvoji in potroji, da se dosežanje požrtovalno delo koncentrirano in da se pomnožijo vrste prostovoljnih pomočnikov okrog vsakega, ki bo to čital.

Sklicujoč se na častno tradicijo preteklosti, se obračajo vsi duševni delavci iznova do vseh državljanov z iskrenim in s toplim apelom: Pozivamo in prosimo vas, "možje in žene naše države brez razlike, da vzamete naše tole kot svojo izredno, skupno in prostovoljno skrb: Varujte mladino na telesu in duši in osigurajte življenje bodočih otrok. Prav v tako hudih časih ne smemo kloniti in odpovedati v kaki stvari, ki leži v naši moči.

Zato vas naprošamo in prosimo vse, da se v tej stvari združite in da si prožite roke za dolgo verigo, kakor to delajo tisti, ki hočejo rešiti človeka, ki se potaplja. Predvsem vabimo društva in organizacije vseh jezikov in slojev, da svojim ostalim nalogam priključijo še to skupno delo in da v najboljše nejni meri vzamejo naše tole splošno in prostovoljno službo: Službo za blaginjo otrok v državi.

Demokracija, ki bi ne bila voditeljica, učiteljica in rediteljica bodočih pokolenj, ki bi ne bila sposobna, da v hudih časih sama iz sebe organizira prostovoljno pomoč in prostovoljno službo, bi zamudila pravi trenutek, da izvrši čin samoohranitve, ki pomeni vero v lastno moč in vero v človeka.

Delati moramo in pripravljeni moramo biti za žrtve. Zbuditi se morata naša vest in naša dobra volja.

Sledi 83 podpisov najznamenitejših duševnih delavcev in zastopnikov znanstvenih, umetniških, socialnih in drugih ustanov v ČSR. (Po čeških listih.)

Duševni delavci Jugoslavije, posnemajte!

—en—

Masaryk za otroke.

Kakor poročajo češki listi, je imel predsednik T. G. Masaryk z zastopnikom akcije, ki se sedaj razvija v zaščito otrok v ČSR, tudi za naše razmere velepomemben razgovor, ki ga reproduciramo tukaj v skrajšani obliki.

Gospod predsednik, pred nekaterimi dnevi so znanstveniki, umetniki in pisatelji izdali poziv v prilog po gospodarski krizi ogroženim otrokom.

Z zadovoljstvom zasledujem, katere korporacije so se prijavile in se prijavljajo za skupno delo za otroke. V njihovem sodelovanju vidim ne samo dobro razumevanje človekoljubne naloge, ki jo prevzemajo kot svojo nalogo, nego tudi političen napredek. Dejali ste, da naše otroke ograža gospodarska kriza. Temu dodajam, tudi moralna kriza. Pravite, da je rodbinsko življenje danes bolj razrvano kot je bilo prej. To ni več edini razlog gospodarske stiske — razrvanost rodbine se čuti v vseh slojih. Bodoča pokolenja nam bodo tem manj sinovi in hčere, čim manj jim bomo očetje in matere. To velja v enaki meri za rodbino, družbo in državo. Demokracija ni samo bratstvo, ampak tudi očetovstvo in materinstvo z vso požrtovalno ljubeznijo predvidevne skrbstva in vodilne avtoritete, ki spada semkaj. Vsaka npravnostna zapoved, premišljena do zadnjih konsekvenc, je tudi socialna in politična zapoved. In obratno: naše socialno in politično prepričanje naj bi se odražalo v našem npravnem delovanju. Čim bližji si bomo v svojem delovanju, tudi v najmanjših stvareh, tem bolj bomo spoznali, da smo si blizu tudi v drugem oziru.

Za bedne otroke se je že mnogo storilo, ali doslej je bilo več bede nego pomoči. Javno skrbstvo zadošča s svojimi sredstvi komaj za četrtno gladujočih, golih in bosih ter moralno ogroženih otrok.

Vem, ali kakšni bi bili mi državljani, ako bi hoteli vso skrb za otroke prevzeti na državo? Demokracija, to je tudi iniciativa. Kar storimo iz svoje dobre volje, je več vredno nego to, kar se odredi z zakonom ali davčnimi predpisi. Beda otrok je strašna. Kajpada, tu ne zadostuje kaka miloščina, tu ni dovolj le dajati, temveč se je treba dejanski brigati za otroke.

Tega se zavedamo. Gre torej za to, da ne skrbimo le za prehrano in obleko otrok, temveč, da jih tudi vodimo ter iz njih vzgojimo dobro, fizično sposobno in moralno disciplinirano pokolenje. Dalje imamo še problem brezposelne mladine — tudi to se mora rešiti.

Res je! Vse to so težke in nujne naloge, ali prav zaradi tega ste se združili, da jih lahko premagate. Vi predstavljate izredno veliko koncentracijo sil, že zato se vaša akcija ne more izjaloviti. In pritegnite k delu tudi žene; njih moralna sila se doslej še ni dovolj izkoristila za javno življenje. Pritegnite pa k temu delu tudi mladino, da se tako polagoma uvede v državljansko službo. S tem, da ste se združili ne

glede na stranke, veroizpovedanja in jezike, praktično lahko pospešite razvoj tega, kar napravi iz države šele državo: to je razvoj žive duhovne koalicije vseh državljanov, naj jih drugače loči karkoli. Vidim dobro znamenje v tem, da si podajate roke preko glav svojih otrok k skupnemu delu.

Socialno-podporno delovanje naših gasilcev.

Kakor je važno, da se starši in roditeljske organizacije seznani z novodobnim delom v šoli, prav tako in še bolj je danes potrebno, da se v široki javnosti zbudi razumevanje za socialno-podporno delo, da se tako odpravijo veliki bedi, v kateri živi ponekod tudi naša mladina, in da se s tem šola ohrani na dosednji višini.

V zadnjem času so tudi pri nas nekateri listi pričeli med svojimi čitatelji na deželi akcijo za zbiranje živil za javne kuhinje, kjer prejemajo najrevnejši otroci v naših rudarskih revirjih toplo hrano brezplačno. Tako je uredništvo »Domovine« v sporazumu z akcijskim odborom za pomoč gladoječim rudarjem v Ljubljani stopilo v stik z vodstvom Gasilske zajednice za Dravsko banovino in ga naprosilo, naj bi gasilci po vsej banovini na licu mesta pomagali organizirati zbirko. Kakor poroča »Jutro«, so se gasilci vabilu rade volje odzvali ter sprejeli sodelovanje v tako človekoljubni akciji.

Prepričani smo, da bodo zlasti učitelji, ki so jim danes poverjene važne funkcije v gasilskih organizacijah, po svojih močeh sodelovali pri tem plemenitem delu.

Roditeljska društva v CSR.¹

Roditeljska društva so se povsod tam, kjer ni manjkalo dobre volje, pravega takta in požrtvovalnosti, prav dobro obnesla in so samo v materialnem pogledu na tisoče otrokom, ki trpijo pomanjkanje, z izdatnimi podporami priskočila na pomoč. Vedno globlje prodira prepričanje in spoznanje, da vzgojno delo v šoli brez čim tesnejšega sodelovanja s starši otrok visi v zraku in da brez sporazuma z njimi tudi najboljši pouk ne teče v pravem tiru in da mu nedostaja trajnega učinka. Učiteljstvo, starše in otroke zvariti v prav občuteno zajednico, tega ne smemo opuščati niti tam, kjer navidezno nepremagljive ovire do sedaj niso dopuščale uspešnega sodelovanja s starši. Predvsem moramo mi učitelji z vsemi silami delati na to, da ohranimo in pomnožimo staršem veselje do otrok, zlasti v primerih, ko gospodarska stiska in velika beda brezposelne starše ženeta v obup ter odpirata moralnemu propadu vrata na stežaj. Revščina in pomanjkanje na vseh koncih in krajih ovira deco zlasti po zimi, da ne more

redno posecati šole. Tako se s številom praznih razredov množi tudi število brezposelnih učnih oseb. Ze zato je sodelovanje s starši v lastnem interesu šole same, skupno delo z njimi je nacionalna in socialna dolžnost.

Ako kjerkoli ni pravega zanimanja za ustanovitev roditeljskega društva, naj se s tako ustanovitvijo počaka, ne sme pa se opustiti morebiti tudi občevarje s starši. Saj je v tem primeru še prav posebno potrebno, da se pripravijo tla za tesnejše sodelovanje s starši v prihodnjem letu.

Zlasti so tri področja, ki se na njih starši lahko udeležujejo: 1. zdravstveno skrbstvo, 2. socialno skrbstvo in 3. vzgojno posvetovanje (roditeljski sestanki).

Sola naj si v lastnem interesu prizadeva, da spozna življenjski položaj svojih otrok. Ta položaj je le prepgogosto velika beda in skrajno pomanjkanje. Učitelj bo našel pomočnike, ko bo šel na delo, da dožene, kje je sila najhujša in kako bi se ji dalo od pomoči. Njegova šolska služba pa bo s tem pridobila na veljavi in njen vpliv se bo povečal, njegova poklicna čast bo rasla, njegovo delo bo pridobilo na globini, pa tudi njegovo veselje do tega dela bo vedno večje.

Delo v službi roditeljskega društva je v odlični meri socialna in nacionalna potreba. (Sud. Schule 1933/1.)

—en—

Prof. Otakar Ševčík †.

Dne 18. januarja je umrl v 82. letu starosti v Pisku na Češkem sloviti virtuoz na goslih in eden najbolj znanih čeških glasbenih pedagogov, prof. Ot. Ševčík. Kakor marsikateri češki glasbenik, poteka tudi Ševčík iz neke učiteljske rodbine in za njegove brate in sestre je bila glasba prav tako vsakdanji kruh kakor za njega. Preden je postal glasbeni pedagog, so šle njegove ambicije za tem, da bi postal virtuoz na goslih, ali neka dolgotrajna očesna bolezen, ki ga je zasledovala že od 19. leta starosti ter ga prisilila, da se je dal večkrat operirati, mu je bila ovira za to življenjsko pot. Po nekem sijajno uspelem samostojnem koncertu, ki ga je Ševčík l. 1873. priredil na Dunaju, je šla njegova želja za tem, da bi postal glasbeni pedagog in že l. 1878. je predelal v Rusiji ves svoj metodični sistem. L. 1880. je izšlo njegovo 1. delo: violinska tehnika, njegovo 2. delo se imenuje: tehnika loka, 7. delo: poprednje študije za »triler«, 8. delo: menjava leg, 9. delo: poprednje študije za dvojne prijeme itd. Tako je Ševčík sčasoma predelal posamezna poglavja svojega sistema, ki ga navadno označujejo kot poltonski sistem. Čim dalje, tem večjo važnost je mojster polagal na to, da mora biti igralčeva tehnika samo priprava za njegovo poznejše dovršeno prednašanje tega ali onega violinskega komada. To se jasno odraža zlasti v njegovem 16. delu: Sola violinskega prednašanja na melodični podlagi.

¹ Min. naredba od 19. maja 1930. priporoča češkim učiteljem, da ustanavljajo roditeljska društva.

Kakor pričajo njegove pedagoške edicije in kakor kaže vse njegovo pedagoško delovanje, je ostal Ševčík do svoje smrti duševno izredno čil in svež. Nepregledne vrste hvaležnih učencev iz vseh delov sveta bodo odkrito žalovale za svojim učiteljem-umetnikom. (I. B. v »Prager Presse«.)

Nova tabla na vidiku!

V CSR je prepovedano, uporabljati skriljino tablico v šoli. Za to prepoved so bili odločilni važni pedagoški in higienski razlogi. Navzlic tej oblastveni prepovedi in proti vsakemu boljšemu prepričanju pa se uporablja skriljna tabla še danes na domu in tudi iz šol se še ni mogla popolnoma izrinuti. Iz vrst staršev in celo vzgojiteljev se celo množijo glasovi, ki hočejo skriljino tablico spraviti zopet do prejšnje veljave. Tej zahtevi naj bi sedanja gospodarska kriza pripomogla do zmage. Je pač tako, kakor je nekdanje bilo s tako zvano črkujočo metodo, ki je še desetletja po uradni prepovedi dvigala glavo in strašila po naših učilnicah. To predpotopno, prazgodovinsko učilo šolskega začetnika je tako krhko in kamenito kakor material, iz katerega se izdeluje. Proti skriljni tablici, ki nas živo spominja na kamenito dobo, je bila tablica iz voska, ki so jo uporabljali stari Rimljani, naravnost idealno učilo. Ali pedagoški mlini meljejo počasi. Gre torej za to, da se odpravijo številni nedostaki, ki so dovedli do prepovedi skriljne tablice in da se za to zastarelo učilo hkratu najde primerno nadomestilo, ki bi pomenilo bistven napredek. To se je doseglo z novo tablico iz linoleja, ki ima v primeri s skriljno tablico toliko prednosti, da pomeni njena uporaba v šoli naravnost odrešenje za starše, otroke in učitelje.

Kaj govori za tablo iz linoleja?

1. Higienski razlogi: Gladka je in brez bleska, brez okvira in spahov, nima torej nobenih pasti za bacile, kakor so pri skriljni tablici spahovi v okviru, lahko se da brisati in se pri tem istočasno razkuži.

2. Pedagoški razlogi: Tabla iz linoleja je dvostranska, in sicer je ena stran bela, druga črna (dobavljajo pa se tudi tablice, ki so obojestranski bele ali obojestranski črne). Tako omogoča belo in barvasto upodabljanje na beli podlagi kakor šolska tabla (negativna stran) in črno, ozir. barvasto upodabljanje na črni podlagi, kakor pisalni papir (pozitivna stran), združuje torej prednosti table z onimi pisalnega papirja. To je za začetnika znatna olajšava, ker mu je treba najprej paziti le na obliko, ne pa hkratu na barve kot vrednote. Na tabli iz linoleja se lahko uporabljajo vse vrste barvastih kred in barvnikov, s čimer se zviša veselje do upodabljanja, pa tudi preglednost in prirodna vernost. Glavni razlog proti

skriljni tabli, ki je bil odločilen za njeno prepoved, pa je ta, da skriljna tabla povzroča pri začetniku, ki uporablja kamenček, težko in okorno roko in da bolj ovira nego pospešuje izobrazbo finega mišičevja roke in prstov za poznejše pisanje. Tega velikega nedostarka pri tabli iz linoleja sploh ni. S tem, da otroci lahko uporabljajo najmehkejši pisalni material (mehke, tope šilke iz grafitu za belo stran in krede, oglje, rdečec...), se izredno pospešuje vezbanje večjih in manjših mišic, ker je sleherni pritisek pri pisanju odveč.

Leseni okvir skriljne tablice bistveno ovira pisanje zlasti blizu robov, ker tam roka nima ravne podlage. Tabla iz linoleja nima nobenega okvira in je popolnoma ravna pisalna in risalna ploskev, ki obenem lahko služi kot izvrstna podlaga pri pisanju na posameznih listih.

3. Praktični razlogi: Tabla iz linoleja ima predpisano normalno obliko 210×297 mm in je 4 mm debela, je torej večja nego vse običajne table. Obe strani sta, skladno modernim zahtevam, brez črt. Njena posebna odlika je tudi to, da pri uporabljanju niti najmanj ne ropoče.

4. Gospodarski razlogi: Tabla iz linoleja se ne zlomi in s pisalnim materialom ne razi, je torej zelo trpežna. Tudi je cenejša nego skriljna tabla iste velikosti. (Sud. Schule 1933/2.)

Zeleti bi bilo, da bi se iz navedenih razlogov polagoma tudi pri nas zamenjale skriljne tablice s tabli iz linoleja, kar bi bilo za naše prvošolce prijetno presenečenje.

—en—

Casopisni klubi v šolah.

Društvo za vizuelno vzgojo in nazorni pouk v CSR je dalo pobudo za posebno izrezovalno akcijo v šolah. Gre namreč za izpopolnitev pouka s časopisnimi izrezki, ki navezujejo na aktualna dnevna vprašanja in na ta način znatno poživljajo in primerno dopolnjujejo pouk in vzgojo učencev. Za take namene se ustanavljajo v šolah posebni časopisni klubi, čijih člani so učenci, ki se prostovoljno prijavijo. Ta klub skrbi pod učiteljevim vodstvom za izrezke, v prvi vrsti za slike, ki si jih učenci lahko priskrbe iz listov in časopisov, ki so jih doma ali kje drugod že odložili. Ti izrezki se razvrstijo po temah in v ličnih skupinah nalepijo na velike pole ovojnega papirja. Take pole se potem razobesijo ob stenah šolskega razreda ali na hodniku in so ne samo živ informativni vir učencev o dnevnih vprašanjih, nego tudi zelo koristna izpopolnitev stenskih tabel na šoli in zbirke slik iz šolskega kabineta, ki je žal v mnogih primerih nepopolna ali zastarela. Ti časopisni klubi so se že v nekaterih šolah prav dobro obnesli. (Prager Presse.)

—en—

Jugoslovanska pedagogika v nemškem pedagoškem priročniku.

Med mnogimi nemškimi pedagoškimi priročniki, ki so izšli v zadnjih letih (glej zadevno moje poročilo v 7. številu »Popotnika« 1933.1) je največji ali vsaj najširše zasnovan »Handbuch der Erziehungswissenschaft«, Verlag Josef Kösel & Friedrich Pustot, München. V celoti naj bi štel 28 zvezkov s povprečnim obsegom 240 strani, skupno torej okrog 6800 strani. Načrtoma obravnava 1. del obče vzgojeslovje, 2. del osnovne znanosti pedagogike, 3. del pedagogiko in didaktiko starostnih stopenj, 4. del posebni nauk o obrazovanju (Besondere Bildungslernre), 5. del pa zgodovino vzgoje in vzgojne teorije. Uredniki te katoliško usmerjene, toda v splošnem zelo objektivno pisane izdaje so Fr. X. Eggersdorfer, Max Ettlinger, Georg Raederscheidt in Josef Schröteler. Najvažnejši že izšli deli so med drugim »Jugendbildung« izpod Eggersdorferjevega peresa in »Die Volksschule«, ki sta jo pisala Franz Weigl in Ludwig Battista. Za nemške bravce najzanimivejša pa je vsekakor »Geschichte der pädagogischen Ideen und Einrichtungen in den großen Kulturländern«, izdal Josef Schröteler s sodelovanjem mnogih, tudi nemških pedagogov (n. pr. J. T. F. Williams, J. Mirčuk, V. Zenkovskij i. dr.). 1. del obravnava pedagogiko sedanjosti v velikih kulturnih državah. Uvodoma so prikazana mednarodna vzgojna stremjenja od 1900. do 1930., nato sledi prikaz vzgoje in vzgojne znanosti v Nemčiji in nemški Avstriji od 1900. do 1930. Slično se obravnavajo holandska, angleška, ruska in švicarska pedagogika zadnjih 30 let, posebno poglavje pa je posvečeno slovanski pedagogiki (izvzemši rusko) v XX. stoletju, kjer je govor o poljski, češkoslovski, ukrajinski, jugoslovanski in bolgarski pedagogiki. Avtor tega sestavka je Ukrajinec Mirčuk, čeprav bi ne bilo težko dobiti med Cehi ali Jugoslovani bolje poučenega sodelavca. Tako pa moramo pri tej drugače prav lepi knjigi ugotoviti, da ji manjka znanstvene temeljitosti, vsaj kar se tiče jugoslovanskega vzgojstva, in da spada med veliko število tistih nemških publikacij (n. pr. razni leksikoni!), ki namenoma ali pa iz nevednosti napačno prikazujejo slovensko in jugoslovansko duhovno podobo.

Za dokaz te trditve pogledimo nekoliko natančneje poglavje o jugoslovanskem vzgojstvu! Uvodoma ugotavlja avtor, ki je, kakor je razvidno iz opazke pod črto, uporabljal kot vire češko Kadnerjevo zgodovino pedagogike in Stanojevičovo enciklopedijo (izpopolnjujoče podatke je baje prispeval hrvatski profesor Fr. Novljan), dve najznačilnejši potezi jugoslovanske pedagogike: skoro polno odvisnost Slovencev, Srbov in Hrvatov od nemške kulturne sfere in razme-

roma veliko mladost celotne jugoslovanske pedagogike, češ, močnejši razvoj pedagoške misli nastopa pri vseh treh narodih šele v 19. stoletju. Dasi v glavnem tej konstataciji ne moremo oporekati, je vendar treba tudi ugotoviti, da bi slične bistvene poteze prav lahko odkrili pri večini modernih kulturnih narodov: manjši narodi zlasti v vzgojstvu kaj radi slede večjim, a pedagoška misel je vobče začela svojo zmagonosno pot šele v 19. stoletju. Z druge strani pa vsaj z poslednjih 30 let ne ustreza resnici, da bi bilo jugoslovansko vzgojstvo skoro docela pod nemškim vplivom, marveč zasledimo v vedno večji meri, zlasti pri Srbih, a tudi pri Hrvatih, najmanj pa pri Slovencih, vpliv francoske, angleške, ruske in ameriške pedagogike. To trditev potrjuje veliko število prevodov iz pedagoškega slovstva omenjenih narodov. Toda pustimo to, ker ni tako važno, nego si raje oglejmo, kako obvlada avtor činjeniški material.

O slovenski pedagogiki ve povedati, da je imela pred 19. stoletjem, a tudi med to časovno periodo katoliško-konfesijski značaj ter da je v tem smislu deloval tudi Slomšek, čigar pedagoške razprave očitujejo neposredni vpliv Pestalozzijske pedagogike. Nadalje omenja Andreja Einspielerja, ustanovitelja »Šolskega prijatelja«, in Andreja Praprotnika, ustanovitelja »Učiteljskega tovariša« (v prevodu napačno »Der Lehrerfreund«). Do sem ni oporekati izvajanjem, razen morda v tem, da se pisec zadovoljuje z nekaj vrsticami za vso to važno prvo dobo slovenskega vzgojstva. Bolj kočljiva pa postaja stvar, ko govori o novejši dobi. Tako omenja, da se je l. 1901. ustanovila Slovenska Šolska Matica, ki jo pa v isti sapi zamenjuje s »Pedagoškim društvom«, ustanovljenim l. 1886. v Krškem. Temu med drugim pripisuje izdajo Bežkovega »Občega vzgojeslovja z dušeslovnim uvodom«, ki ga je v resnici izdala Slov. Šol. Matica. Zgrešena je tudi trditev, da se je Bežek v tej publikaciji v nje psihološkem delu opiral na dunajskega psihologa Jerusalema, v pedagoškem pa na Kerschensteinerja. Saj je bila Bežkova knjiga (izšla je l. 1913.) napisana že l. 1912., torej takrat, ko je šele izšla Kerschensteinerjeva najvažnejša knjiga »Begriff der Arbeitsschule«.

Nasprotno bi morala vsaka količnik točna razprava o slovenski pedagogiki močno podčrtati Bežkov pomen ter njegovo samoniklost, ki ni klonila pred modnimi gesli (spominjam tu samo na njegov znameniti boj proti pretiranemu uporabljanju formalnih stopenj, ki so jih pod prejakim nemškim vplivom propagirali mnogi šolniki). Usodna pomanjkljivost Mirčukove razprave pa je zlasti v tem, da novejšo slovensko pedagogiko, o kateri vendar v prvi vrsti piše, vobče ne pozna. Drugače bi bil vsaj imenoval mo-

že, kakor ustanovitelja Slov. Sol. Matice, Henrika Schreinerja, ki je skupno z Bežkom krčil pot modernim pedagoškim idejam med Slovenci, Janka Bezjaka, Karla Ozvalda, sedanjega profesorja pedagogike na ljubljanski univerzi, in Pavla Flereta. Imenoval sem le nekaj najbolj znanih imen, ki jih pogrešamo v omenjenem prikazu. V tej zvezi se zdi človeku naravnost čudno, da omenja razprava enega izmed najmlajših pedagogov, Frana Zgeča, medtem ko so vsi poprej omenjeni in še mnogi drugi pomembni izpuščeni. A tudi Zgeča ne prikazuje pravilno, kajti pripisuje mu poizkus uresničenja nacionalne vzgoje v duhu novejših pedagoških stremeljenj, Zgeču pa ne gre za poudarek nacionalnega, marveč socialnega momenta.

Po vsem navedenem skoro ni čudno, da pisec ne omenja pedagoških organizacij, ki so si poleg SSM pridobile zaslug za razvoj slovenskega vzgojstva: mislim predvsem na Ped. centralo v Mariboru in na združenje slovenskih katoliških pedagogov, Slomškovo zvezo v Ljubljani. Tudi se ne zdi piscu nič posebnega, da se maloštevilni, z materialnimi dobrinami bomo obdarjeni narod v tako častni meri udeležuje na pedagoškem polju, vsaj v primeri z bogatejšimi in po številu močnejšimi narodi. To je vsekakor pomembno dejstvo, ki bi se baš v knjigah te vrste moralo močno poudariti. Da je Mirčuk obravnavani predmet v zadostni meri obvladal, bi tega gotovo ne mogel prezreti.

Po Slovencih, ki jim je v razpravi odmerjena komaj pičla stran, pridejo na vrsto Hrvatje. Tu kaže avtor boljso informiranost, bržkone, ker je imel na razpolago več virov. Nikola Gučetić (1549—1610), dubrovniški patricij, ki je napisal znamenito knjigo o domači vzgoji (izšla je v Benetkah l. 1590.) v razpravi ni naveden, čeprav so njegovi pedagoški nazori prav moderni in zlasti mladinoslovno dobro utemeljeni. O njem bi se bil pisec mogel poučiti na osnovi hrvatske »Pedagogijske enciklopedije«, ki bi mu tudi za druge starejše jugoslovanske pedagoge nudila obilno gradivo. Med starejšimi hrvatskimi pedagogi imenuje Ivana Filipovića, pisatelja mnogih didaktičnih spisov in ustanovitelja »Hrvatskega pedagoško-književnega zbora«. O tej važni pedagoški ustanovi poroča, da razvija na pedagoškem torišču živahno dejavnost, a pravilno bi bilo, v tej zvezi uporabljati pretekli čas, kajti na žalost že vsa leta po vojni društvo bolj ali manj počiva. Razen Filipovića se omenjajo prav na kratko Stjepan Basariček, Anton Cuvaj, Julij Golik in nekoliko obsirneje Paja Radosavljevič. Vprav pri tem poslednjem pedagogu mora pisec sam poročati, da piše kot profesor na pedagoški visoki šoli v Newyorku v srbskohrvatskem, ruskem, angleškem in nemškem jeziku, vključ temu trdi, da je priobčeval svoja dela pod vplivom Meumanna in Wundta, kar je pač pravilno za Radosavljevičeve prve spise, ne pa tudi za poznejše, ko se je nahajal že docela pod

vplivom anglosaške pedagogike. In ob zaključku dokaj skromnega poročila o hrvatski pedagogiki mora pisec priznati, da sta hrvatski pedagoški reviji »Napredak« in »Preporod« poskušali nevtralizirati nemški herbartijanski vpliv s tem, da sta presajali na hrvatska tla zapadnoevropske, zlasti angleške in francoske pedagoške ideje.

Glavna, skoro neoprostljiva hiba v tem delu Mirčukove razprave pa je, da niti ne omenja enega najvidnejših hrvatskih pedagogov v predvojni dobi, Davorina Trstenjaka, s čimer je zagrešil isto napako, kakor pri prikazu slovenske pedagogike. Ako bi pisec poznal gradivo, ki ga obravnava, bi bil lahko uporabil lepo Ljubunčičevo razpravo o Trstenjaku (izšla l. 1931.). Sicer pa moram resnici na ljubo poudariti, da so razen Trstenjaka izpuščeni tudi drugi odlični hrvatski pedagogi, ki bi jih bilo treba vsaj imenovati, n. pr. Tunkl, Matičević, Mandić i. dr.

Pri obravnavi srbske predvojne pedagogike je pred vsem omenjen Dositej Obradović, toda spet tako, kakor da je ta veliki prosvetljenec pisal pod izključno nemškim vplivom, medtem ko je res, da je poleg Feltigera in Franckea prav tako dobro poznal Lockeja in Komenskoga ter izdatno črpal iz njune bogate pedagoške zakladnice. Med ostalimi srbskimi pedagogi se nadalje imenujejo še Demeter Matić, Đorđe Natošević, Vojislav Bakić i. dr. Izmed novejših so samo na kratko navedena imena (spet samo kot propagatorji izključno nemških idej) Milan Sević, Ljub. Protić, Miloš Milošević in še nekateri drugi. Nikjer ni prikazan izredno jaki vpliv francoske, angleške in ruske pedagogike na srbsko vzgojstvo, ker bi bilo to pač v protislovju s trditvami, navedenimi v uvodu tega poročila.

Kot zaključek sledi kratek pregled jugoslovanskega vzgojstva po zedinjenju, v katerem pisec uvodoma omenja, da se očitujejo tudi v pedagoško-didaktičnem delu zedinjevalne tendence, ki pa jih ugotavlja edino v strnitvi učiteljskih stanovskih organizacij ter po njih izdanih revijah. Pač pa sledi še nekaj imen in del mlajših hrvatskih in srbskih pedagogov, kakor so Salih Ljubunčić, Ante DeFranceschi, Zlatko Spoljar, vmes tudi nekateri starejši, Juraj Turčić, Jovan Jovanović, znani propagator delovne šole in izdajatelj pedagogike v 5 delih, nadalje Voja Mladenović in Vladimir Spašić, izdajatelj »Biblioteke nove šole«.

Pisec omenja nazadnje še obe višji pedagoški šoli v Beogradu in Zagrebu, toda njegove informacije so toliko netočne, ker pravi, da sta triletni, medtem ko je predvideval le prvotni, toda nikoli uresničeni zakonski načrt triletno šolanje po francoskem vzorcu. V resnici obstajata obe šoli kot izobraževališči nastavnikov meščanskih šol, šolanje na njih pa traja dve leti. Edino od l. 1926./27. do l. 1929./30. sta obstajali obe šoli kot pravi pedagoški visoki šoli s štiri-

letnim šolanjem, toda višji tečaj so pozneje pod pritiskom srednješolskih učiteljev ukiniteli. Samo absolventje 4 letne višje pedagoške šole so se nameščali tudi na učiteljskih ter so bili pripuščeni k profesorskemu izpitu, večinoma iz pedagoške skupine. Ni pa istina, vsaj doslej še ne, da se rekrutirajo iz absolventov višje pedagoške šole sreški šolski nadzorniki.

Zaključna sodba o Mirčukovi razpravi,* po vsem navedenem nikakor ne more biti povoljna, marveč naj vsebuje odločen protest proti tako površnemu in napačnemu, odnosno pomanjkljivemu poročanju o naši pedagogiki ter o našem vzgojstvu. Ta protest je tem bolj upravičen, ker se razprave o pedagogiki drugih narodov v isti knjigi odlikujejo po izčrpnem, v globino segajočem obravnavanju. Kot primer navajam samo izvrstno, čeprav nekoliko enostransko poročilo o ruski pedagogiki, ki ga je napisal V. Zenkovskij. Zakaj bi morali vprav Jugoslovani biti povsod zastopavljeni, čeprav je konzum nemških knjig, zlasti pedagoških, pri nas prav izdaten. Takšne in slične nemške razprave pa nam naj bodo hkrati dober nauk: naj nas vedejo k čim tesnejši naslonitvi na slovensko pedagogiko, zlasti na češkoslovaško in poljsko, ki sta na odlični višini. Danes je to toliko bolj potrebno, ker ima najnovejša nemška pedagogika samonemški značaj ter očituje razen tega izrastke, ki jih mora vsak pravi pedagog odklanjati. Priporočljiva je torej čim večja kritičnost, zakaj marsikatera trditev, skrita za masko navidezne znanstvenosti, se ob točnejšem promatranju odkrije v nevščeni nesolidnosti. V bodoče bo treba take in podobne nemške publikacije sprejemati s podvojeno opreznostjo.

Gustav Šilih.

* Mnogo smo seveda krivi tudi sami, ker kulturnega sveta ne poučimo v zadostni meri o stanju in višini našega vzgojstva. V zgorajšnjem poročilu grajam predvsem, da se je lotil poročanja pisec, ki ne obvlada gradiva, z druge strani pa bi morali mi sami skrbeti, da se potrebno gradivo obelodani. Najboljši dokaz za našo malomarnost je dejstvo, da nas »Bulletin du bureau international d'éducation« v Ženevi skoro nikoli ne omenja, dasi je v njem zastopana celo Albanija ter razne eksotične države. Kulturna propaganda je važnejša od politične!

Narodne pesmi z napevi. Nabral in uredil za štiri enake glasove Janko Zirovnik. Druga, preurejena izdaja v dveh zvezkih. — I. zvezek. — Natisnila in založila Učiteljska

tiskarna v Ljubljani 1933. Pred več nego 50 leti je takrat mladi, za vse lepo in dobro navdušeni, vsestransko delavni učitelj Janko Zirovnik na pobudo glasbenega učitelja skladatelja Antona Nedvéda zbiral narodne pesmi, ki so v kratkih presledkih izšle v 4 zvezkih žepne oblike. Znani Zirovnikov pevski zbor v Št. Vidu nad Ljubljano je pridno in vztrajno gojil narodno pesem in z njo žel velike uspehe. Zirovnikove zbirke narodnih pesmi že nekaj let več dobiti na knjižnem trgu. Na pogosto povpraševanje po njej je Učiteljska tiskarna v Ljubljani založila drugo, pomnoženo in preurejeno izdajo v dveh zvezkih male osmerke. Prvi zvezek je pravkar te dni izšel. V njem je 123 narodnih napevov na 183 straneh. Vse pesmi so sestavljene za štiri moške glasove v prosti, enostavni harmonizaciji brez vseh modernih primesi in izumetničenj tako, kakor jih poje naš preprosti narod, kakor jih pojo naši fantje v poletnih večerih na vasi, pri ženitovanjih, gostijah ali k naboru grede. Cena kartoniranemu I. zvezku je 50 Din, v polplatno vezanemu 56 Din.

Paul Ficker, Didaktik der neuen Schule. Zickfeldt, Osterwieck, 1932. 300 str. Vez. 9 mark.

Teoretična in praktična delovnošolska literatura je danes že tako obsežna, da je nastala nujna potreba, da se ta literatura zbere in pregledno uredi. Tak poizkus je avtor napravil v pričujoči knjigi. Opirajoč se pri svojem delu na bogate izkušnje na vseh stopnjah osnovne in srednje šole in na temeljito poznavanje tudi najnovejše delovnošolske literature, obravnava vse najvažnejše delovne oblike v šoli, prikazuje njih tipične izpremembe, ki jih povzroča snov, starostna stopnja učencev ali sploh delovna situacija pri pouku; dalje upošteva tudi socialne delovne oblike (razredno delo, pouk v skupinah, individualni pouk) ter polaga posebno važnost na prosto duševno delo v šoli. Kako vzbujati sile in organizirati delovne prilike, to naj bi bilo vodilno gibalno vsega našega šolskega dela. Ta didaktika se zavedno postavlja tudi v službo metodичne koncentracije in nazorno kaže, kako mnogolično lahko nastopa ista delovna oblika v raznih učnih predmetih. S tem, da se ozira na vso šolsko dobo od 6.—19. leta, nam prikazuje vse razvojne možnosti od osnovne šole do zrelostnega izpita na srednji šoli.

To delo, ki v jasni obliki povzema in združuje liki zrcalo raztresene posamezne rezultate delovnošolske literature, toplo priporočamo učiteljskim delovnim zajednicam kakor tudi učiteljem za osebno nadaljnjo izobrazbo.

— en —

Ali že imate potrebna učila?

Preparate in zbirke za prirodopis, tehnološke zbirke, fizikalne aparate, steklovino in kemikalije za pouk iz kemije, zemljevide, stenske slike za vse predmete, galerijo naših velmož, zbirko slik zgodovinskih osebnosti in še mnogo drugega dobite pri nas.

Ali že prejimate
brezplačno naše
»Objave«?

Ako še ne, nam takoj pišite!

Učiteljska tiskarna

Ljubljana
Franciška 6

Maribor
Tyrševa 44

LEPE KNJIGE,

PRAVE TISKOVINE,

**DOBRE ŠOLSKE IN
PISARNIŠKE POTREBŠČINE**

spadajo v vsako šolo, ki stremi za napredkom in
hoče doseči uspeh.

**ALI STE SE ŽE PRESKRBELI
Z VSEM POTREBNIM?**

Še je čas, naročite hitro po učiteljski stanovski
zadruzi na naslov:

KNJIGARNA

UČITELJSKE TISKARNE

LJUBLJANA
FRANČIŠKANSKA 6

MARIBOR
TYRŠEVA 44